

**POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE**

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra bezpečnostních studií

**Závislost na alkoholu**

**se zaměřením na rizikovou skupinu mládeže**

Bakalářská práce

**Alcohol dependence focused on a risky youth group**

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

**Mgr. Josef DUBSKÝ**

AUTOR PRÁCE

**Kateřina LÍKAŘOVÁ**

PRAHA

2022

### **Čestné prohlášení**

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 15.3.2022

Kateřina LÍKAŘOVÁ

## **Poděkování**

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu práce panu Mgr. Josefu Dubskému za odborné rady, ochotu a pozornost při vedení této práce.

## **Anotace**

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou konzumace alkoholu a závislosti na něm u specifické sociální skupiny mládeže. Rozděluje se do dvou částí, přičemž první část se věnuje alkoholové závislosti v obecném smyslu. Také jsou zde popsány trendy konzumace alkoholu a současná situace v České republice. Druhá část práce je již zaměřena konkrétně na mládež. V této části jsou obsažena specifika působení návykových látek u mládeže, příčiny konzumace alkoholu mládeží, klíčové faktory vedoucí ke vzniku závislosti u této sociální skupiny, rizika a sociální důsledky užívání alkoholu mládeží, léčba a prevence. Součástí této práce je také sociální experiment, který zkoumá ochranné mechanismy online obchodů zabraňující nákupu alkoholu nezletilým.

## **Abstract**

This thesis deals exclusively with the issue of alcohol consumption and dependence in a specific social group of youth. It is divided into two parts, the first part is dealing with alcohol addiction in a general. The trends of alcohol consumption and the current situation in the Czech Republic are also described here. The second part of the work is focused specifically on youth. This section contains the specifics of the action of addictive substances in youth, the causes of alcohol consumption by youth, the key factors leading to addiction in this social group, the risks and social consequences of alcohol use by youth, treatment and prevention. This work also includes a social experiment that examines the protective mechanisms of online shops to prevent the purchase of alcohol by minors.

## **Klíčová slova**

alkohol \* závislost na alkoholu \* mládež \* konzumace alkoholických nápojů \* následky alkoholové závislosti \* nezletilý jedinec \* riziko \* trestná činnost \* podnapilý stav

## **Key words**

alcohol \* alcohol dependence \* youth \* consumption of alcoholic beverages \* consequences of alcohol addiction \* underage individual \* risk \* crime \* inebriated state

## Obsah

<b>ÚVOD</b> .....	7
<b>1. OBECNÉ VYMEZENÍ PROBLEMATIKY ALKOHOLU A ALKOHOLOVÉ ZÁVISLOSTI</b> .....	9
1.1. Obecná charakteristika závislosti na substanci alkoholu .....	9
1.1.1. Užití alkoholu a jeho účinky na lidský organismus.....	9
1.1.2. Členění osob dle přístupu ke konzumaci alkoholu .....	10
1.1.3. Alkoholismus .....	11
1.2. Sociální funkce alkoholu .....	12
1.3. Faktory ovlivňující vznik alkoholismu.....	14
1.4. Rizika a důsledky zneužívání alkoholu .....	15
1.4.2. Znamky závislosti .....	15
1.4.3. Vývojová stádia závislosti .....	16
1.4.4. Následky alkoholové závislosti .....	19
1.5. Proalkoholní společnost .....	25
1.6. Společnost a alkohol – situace a trendy v ČR a ve světě.....	28
1.7. Trestněprávní aspekty alkoholové problematiky v ČR .....	31
1.7.1. Prodej a podávání alkoholických nápojů .....	31
1.7.2. Regulace požívání alkoholu územně samosprávnými celky .....	32
1.7.3. Přestupky a sankce .....	33
1.7.4. Páchání trestných činů pod vlivem alkoholu.....	33
<b>2. ALKOHOL A MLÁDEŽ</b> .....	36
2.1. Obecné vymezení pojmu mládež .....	36
2.2. Specifika působení návykových látek u mládeže .....	37
2.3. Příčiny konzumace alkoholu mládeží.....	38
2.3.1. Genetické příčiny.....	39
2.3.2. Vliv prostředí .....	39
2.3.3. Další možné příčiny .....	41
2.4. Mládež, Covid-19 a alkohol .....	42
2.4.1. Sociální experiment – simulace nákupu alkoholických nápojů prostřednictvím online obchodu .....	43
2.5. Klíčové faktory vedoucí ke vzniku závislosti na drogách a na alkoholu .....	46
2.6. Specifika zneužívání alkoholu u dětí a dospívajících/ Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách .....	48

<b>2.7. Rizika a sociální důsledky užívání alkoholu se zaměřením na specifickou skupinu mládeže .....</b>	<b>51</b>
<b>2.8. Léčba závislosti na alkoholu .....</b>	<b>52</b>
<b>2.9. Prevence.....</b>	<b>53</b>
<b>2.9.1. Prevence v rodině dle věku dítěte .....</b>	<b>55</b>
<b>ZÁVĚR.....</b>	<b>57</b>
<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ.....</b>	<b>59</b>
<b>Monografie.....</b>	<b>59</b>
<b>Zákonná úprava.....</b>	<b>60</b>
<b>Seznam webových stránek a elektronických zdrojů.....</b>	<b>60</b>
<b>SEZNAM GRAFŮ.....</b>	<b>62</b>

## Úvod

Alkohol patří mezi společnosti tolerované drogy, stejně jako například tabák, nicméně to nijak nesnižuje nebezpečí možných zdravotních následků této látky na organismus jedince, a to především při pravidelném užívání. Přesto někteří lidé nepovažují konzumaci alkoholu za bezpečnostní riziko. Především v České republice představuje nadměrná konzumace alkoholu historicky trvajícím problémem. Alkohol zůstává tolerován a jeho dostupnost je bohužel v dnešní době velice snadná i pro děti a mládež. Tato práce by měla zdůraznit nebezpečí, které tkví v požívání alkoholických nápojů především u mladistvých. Právě tato sociální skupina nemá ještě zcela vyvinutý organismus, proto trvá odbourání alkoholu delší dobu než u dospělých jedinců, a tak i malé množství ethanolu může mít vážné následky na jejich celkový zdravotní stav. Bohužel proto u mladých lidí vzniká závislost na alkoholu poměrně rychle a v některých případech zvyšuje zkušenost s alkoholem riziko možného přechodu na jiné, často tvrdší drogy.

Cílem práce je deskripce souboru relevantních poznatků fenoménu závislosti na alkoholu u sociální skupiny mládeže. Dále tato práce cílí pomocí vlastního empirického šetření i na zjištění dostatečnosti či nedostatečnosti ochranných mechanismů online ochodů s alkoholickými nápoji, které mají zabránit koupi alkoholu nezletilým. Ke zpracování bakalářské práce budou využity především tyto metody – obsahová analýza a komparace literárních zdrojů k tématu, dále pak sekundární analýza empirických dat a jejich interpretace.

V první části jsou shrnuta obecná fakta týkající se alkoholu a závislosti na něm. Je tak tvořena teoretickým základem, kde jsou zpracovány poznatky z odborné literatury a dále jsou zde popsány některé trendy a současná situace konzumace alkoholu nejen v České republice. Ke konci první části této práce jsou také popsány trestněprávní aspekty alkoholové problematiky v České republice.

Druhá část se věnuje konzumaci alkoholu specifickou sociální skupinou – mládeží. Obsahuje jak poznatky z odborné literatury, tak konkrétní výzkumy týkající se této problematiky. Samostatná kapitola je věnována sociálnímu experimentu, který má za cíl poukázat na nedostatečné ochranné mechanismy

online obchodů, které mají zabránit koupi alkoholických nápojů nezletilým jedincům.

Údaje uvedené v této práci byly čerpány především z odborné literatury, dat mezinárodních organizací a ověřených internetových zdrojů. Veškeré citace byly uváděny a zkontrolovány prostřednictvím webové stránky [www.citace.com](http://www.citace.com).



# 1. Obecné vymezení problematiky alkoholu a alkoholové závislosti

## 1.1. Obecná charakteristika závislosti na substanci alkoholu

Samotné slovo alkohol je arabského původu (al-kahal), jehož původní význam představoval jakýsi vinný extrakt.<sup>1</sup> Chemický vzorec této látky je  $C_2H_5OH$ , tedy ethylalkohol neboli ethanol, obecně známý jako alkohol. Jedná se o bezbarvou kapalinu, která je hořlavá a má svou silnou specifickou vůni. Ethanol je tedy základní složkou alkoholických nápojů.

Tato látka vzniká chemickým procesem při kvašení sacharidů za působení kvasinek neboli fermentací. Největší část produkce ethanolu se připravuje kvašením buďto polysacharidů, které jsou obsaženy v obilovinách, bramborech či cukrové třtině, anebo jednoduchých cukrů obsažených v ovoci. Většina odborné literatury uvádí, že kvašení probíhá pouze do koncentrace 10-15 % alkoholu, vyšší koncentrace se dosahuje destilací. Příkladem nápojů vzniklých za působení kvasinek mohou být různá piva či vína. Naopak alkoholické nápoje vzniklé destilací jsou například vodka, gin či rum.

Ethanol se tedy nejčastěji používá jako složka alkoholických nápojů, má však i jiné využití. Například v lékařství se využívá jako dezinfekce, rozpouštědlo nebo při čištění léčivých látek. Svým složením však alkohol našel uplatnění i při výrobě deodorantů nebo čistících prostředků, jako je například Okena.

### 1.1.1. Užití alkoholu a jeho účinky na lidský organismus

Alkohol se řadí mezi psychotropní látky, což znamená, že má vliv na lidskou psychiku. Užití ethanolu probíhá především perorálně neboli ústně a po požití se rychle vstřebává sliznicí tenkého střeva do krevního oběhu. Přítomnost potravy v žaludku zpomaluje jeho vstřebávání. Velice malé množství ethanolu může být vylučováno v nezměněné podobě v potu, moči či dechu. K odbourávání ethanolu

---

<sup>1</sup> URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. Sociální deviace. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-397-1. s. 80.

dochází především v játrech, kde je dehydrogenázami enzymaticky metabolizován nejprve na acetaldehyd a následně na kyselinu octovou.<sup>2</sup>

Působení ethanolu na člověka se projevuje individuálně u každého jedince. Závisí především na genetické variabilitě dehydrogenáz, na tom, jak je organismus dané osoby na požívání této látky zvyklý a na tělesné hmotnosti jedince. Změny v chování následkem požití ethanolu jsou rozličné i v závislosti na množství a koncentraci ethanolu v alkoholických nápojích, pohlaví jedince a rychlosti či intenzitě požívání alkoholu. Za fyziologické účinky, které konzumace alkoholových nápojů vyvolává, není zodpovědný ethanol, ale acetaldehyd, který vzniká při oxidaci ethanolu v lidském organismu.<sup>3</sup>

Menší množství požitého alkoholu se projevuje především euforií, pocitem blaha a uvolnění, ztrátou zábran, větší aktivitou, neklidem a zvýšením hlasitosti verbálního projevu jedince. Při požití většího množství alkoholu dochází ke ztrátě rovnováhy a celkové koordinace našeho těla (v důsledku působení alkoholu na mozeček). Běžná je také snížená vnímavost, menší citlivost na bolest, horší artikulace a celkový útlum rozumových schopností. Dále může docházet k depresím či agresivitě. Je však nutné zmínit, že vlivy na emoce a náladu jsou výrazně individuálně odlišné. Zvýšené množství acetaldehydu může způsobit rozšíření cév, zvýšení teploty kůže, pocit horka, zčervenání v obličeji, zrychlení srdeční činnosti a dýchání, bolesti hlavy až zvracení.

Alkohol tedy má na lidský organismus podobné účinky jako jiné návykové látky, jako například heroin nebo opium, pouze v menší intenzitě. Lidský organismus si tak může na tuto látku velice snadno navyknout a rozpoutat tak závislost, aniž by si to sám dotyčný uvědomil.

### **1.1.2. Členění osob dle přístupu ke konzumaci alkoholu**

Všeobecně lze osoby rozdělit do několika skupin podle toho jak často, v jakém množství alkohol konzumují a jaký mají vztah k alkoholickým nápojům. Při pití nejrůznějších alkoholických drinků si někteří lidé ani neuvědomují, že neuspokojují

---

<sup>2</sup> FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2781-3. s. 100-101.

<sup>3</sup> Tamtéž. s. 100-101.

pouze své chuťové buňky a nezahání pocit žízně, ale že si tím i pěstují návyk na větší nebo menší pravidelnou konzumaci alkoholu. Dr. Jaroslav Skála (lékař, psychiatr, specialista na léčení alkoholismu a jiných závislostí a zakladatel první záchytné stanice) rozlišuje čtyři skupiny lidí – abstinenti, konzumenti, pijáci a alkoholici, podle toho, co od těchto nápojů žádají.

1. **Abstinenti** nežádají od alkoholických nápojů vůbec nic. Pijí jakoukoli jinou tekutinu a alkoholu se vyhýbají. V dnešním světě však tito lidé nejsou příliš uznáváni a obdivováni, ba naopak jsou většinou vystaveni posměškům a nepochopení ze strany ostatních. Za abstinenta je považován člověk, který nepožil žádný alkoholický nápoj v jakékoli formě a množství po dobu alespoň tří let.
2. **Konzumenti** od alkoholického nápoje očekávají především příjemnou chuť. Tato skupina jedinců konzumuje pouze neškodné množství alkoholu, nejčastěji se jedná o dvě dcl vína či půl litr piva po práci nebo jídle. Do této skupiny spadá většina populace.
3. **Pijáci** chtějí od alkoholických nápojů nejen chuť ale i tzv. „alkoholickou euforii“. Často vyhledávají akce, při kterých je alkohol snadno dostupný a pijí i několik dní vkuse. Toto stadium může často přerůst do čtvrtého stádia – alkoholismu, je zde velice důležitý vliv okolní společnosti na dotyčného jedince.
4. **Alkoholici** jsou osoby, které jsou na alkoholu závislé. Neustále si udržují hladinu alkoholu v krvi a alkohol se začíná neblaze projevovat na jejich zdravotním stavu i v osobním a rodinném životě. Při nedostatku alkoholu se u nich objevují abstinенční příznaky.<sup>4</sup>

### 1.1.3. Alkoholismus

Alkohol je v dnešní moderní společnosti legální a široce tolerovanou drogou, která může vést až k závislosti. Tato závislost na alkoholu je označována jako alkoholismus a řadí se mezi látkové závislosti například spolu s tabákem a dalšími drogami.

---

<sup>4</sup> SKÁLA, J. Až na dno!? Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1960. s. 11-14.

Za autora pojmu „alkoholismus“ by se dal považovat švédský doktor a spisovatel Magnus Huss, který tento termín použil roku 1849 ve své knize Alkoholismus chronicus (Chronické alkoholové onemocnění). V 19. století vznikly první sociologicky orientované práce o alkoholismu, které byly vytvořeny na půdě sociálního lékařství. V Čechách přispěli na toto téma především členové sociologické školy, jako Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš nebo Břetislav Foustka. Následně pak roku 1951 začal být alkoholismus oficiálně považován za medicínský problém, především kvůli Světové zdravotnické organizaci (WHO), která se jím začala zabývat.<sup>5</sup> V mezinárodní klasifikaci nemocí jsou uvedeny pod číslem F10 poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním alkoholu.

Alkoholismus je obecně chápán jako nadměrné či pravidelné pití alkoholu spojené s nebezpečím získání návykového chování. Jako sociálně patologický jev má pak velmi nepříznivý dopad na jedince, rodinu a celou společnost. Přesná definice závislosti je uvedena v 10. verzi Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN) a zní následovně:

*„Je to soubor behaviorálních, kognitivních a fyziologických stavů, který se vyvíjí po opakovaném užití substance a který typicky zahrnuje silné přání užít drogu, porušené ovládání při jejím užívání, přetrvávající užívání této drogy i přes škodlivé následky, priorita v užívání drogy před ostatními aktivitami a závazky, zvýšená tolerance pro drogu a někdy somatický odvykací stav.“<sup>6</sup>*

## 1.2. Sociální funkce alkoholu

Alkohol má v dnešní společnosti velice zvláštní postavení. Pro mnohé je symbolem zábavy, uvolnění, oslav a dobré nálady, je zkrátka nedílnou součástí života. Pro některé jedince však může být až tak neodmyslitelný, že zapomínají na to, jak nebezpečnou drogou alkohol je a pod jejím vlivem jsou schopni doslova čehokoli.

---

<sup>5</sup> URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. Sociální deviace. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-397-1. s. 80-81.

<sup>6</sup> Prohlížeč | MKN-10 klasifikace. Prohlížeč | MKN-10 klasifikace [online]. [cit. 1.10.2021]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/>

Konzumace alkoholu plní hned několik funkcí. Klasická funkcionální klasifikace vymezuje šest základních funkcí alkoholu:

1. **Fyziologickou** – zde je alkohol vnímán jako dodavatel energie a potrava.
2. **Psychologickou** – v této funkci alkohol pomáhá od napětí, úzkosti, podává se na povzbuzení, na zlepšení nálady a odreagování se.
3. **Rituální** – alkohol je podáván při nejrůznějších oslavách, svátcích či náboženských a rodinných obřadech.
4. **Sociální** – v této funkci je alkohol jakýmsi „společenským tmelem“, symbolem prestiže a moci a symbolem kulturní identity a kontinuity.
5. **Ekonomickou** – alkohol představuje i určitý zdroj příjmů pro stát a způsob obživy pro fyzické a právnické osoby (produkce, distribuce a prodej).
6. **Politickou** – alkohol může vystupovat i jako určitá „zbraň“ a „lest“ v politických a vojenských zápasech či jako prostředek mocenské manipulace.<sup>7</sup>

V současné době se sociologie alkoholismu zaměřuje na 3 navzájem se prolínající okruhy.

Prvním z nich je zkoumání sociálních podmínek a faktorů, které se na vzniku alkoholismu, jeho vývoji a na udržení pijáctví podílejí. Mohli bychom sem zařadit například analýzu typů spotřeby alkoholu a alkoholických subkultur, kulturně antropologické studie o zkoumání sociokulturních determinací pití, zkoumání vlivu sociálních přeměn velkého rozsahu jako migrace, urbanizace, či industrializace, dále pak zkoumání ekonomických faktorů (dostupnost alkoholu), stejně tak i pracovních podmínek na vývoj závislosti na alkoholu, analýzu rodinných a výchovných vlivů na vznik, vývoj a udržení alkoholismu.

Druhý okruh se věnuje rozšíření alkoholismu a zkoumání dopadu alkoholu na společnost. Prvořadým cílem je získat souhrnný obraz o konzumaci alkoholu v zemi, typicky za pomoci statistiky spotřeby, analýzy pijáckých zvyklostí

---

<sup>7</sup> URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. Sociální deviace. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-397-1. s. 82.

a stylů, přehledů o počtu abstinentů, konzumentů, pijanů a alkoholiků. Dále pak je tímto cílem získat přehled o pití v jednotlivých věkových či profesních skupinách, o rizikových populacích (příkladmo o dětech alkoholiků), o pití v práci a následcích v pracovním procesu, o ekonomických bilancích příjmů a škod vyplývajících z požívání alkoholu, jakož i o dopadu alkoholismu na rodinu a společenskou morálku, stejně tak jako o podílu alkoholu na kriminalitě.

Třetí okruh je zaměřen na sociální aspekty prevence a terapie alkoholismu. Předmětem zájmu jsou faktory využitelné při diagnostikování alkoholismu, laické koncepty alkoholismu a postoje veřejnosti k alkoholikům i léčbě. Dále se zabývá i fungováním léčebných institucí jako sociálních systémů a procesem léčby, jako akulturace, socioterapie a sociální rehabilitace v klubech a svépomocných skupinách, současně i efektivností léčebných a preventivních programů a zdravotní výchovy. Není opomenuto ani zkoumání souvislostí mezi způsobem života a alkoholismem, etikou a alkoholismem, jakož i náboženstvím a alkoholismem.<sup>8</sup>

### **1.3. Faktory ovlivňující vznik alkoholismu**

Mnoho případových studií ukazuje na to, že se člověk nestává alkoholikem po jednom napití. Podle těchto studií výslednému stavu předchází určitý proces, který ovlivňují biologické, psychické a sociální faktory. Příčin zneužívání alkoholu a závislosti na něm je tedy celá řada.

V podstatě každý z nás se ve svém životě setká s alkoholem. Zhruba každá pátá osoba alkohol odmítne a dále jej nekonzumuje buď vůbec nebo výjimečně. Zbytek populace (přibližně čtyři pěny) více či méně pije, přičemž množství vypitého alkoholu závisí na společenském klimatu. Zhruba každému desátému člověku působí pití alkoholických nápojů občas nějaké problémy, ale jeho potíže s pitím se nestupňují. U některých jednotlivců se problémy s pitím začnou časem stupňovat a ničit jejich základní životní hodnoty – poté hovoříme o závislosti na alkoholu. Do této situace se dostanou zhruba tři procenta populace a jen část z nich vyhledá

---

<sup>8</sup> URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. Sociální deviace. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-397-1. s. 83.

odbornou pomoc, zbytek se v podstatě upije. Příčiny toho, proč u některých jedinců vznikne závislost na alkoholu a jiní pijí bez větších problémů celý život, mohou být jednak vnitřní (psychologické, biologické), jednak vnější (sociální).<sup>9</sup>

Biologické příčiny (například genetické, metabolické, neurohumorální) se obvykle uplatňují prostřednictvím psychologických mechanismů, přičemž usměrňují neuropsychotropní účinky alkoholu tak, že narůstá pravděpodobnost opakovaného pití.<sup>10</sup>

Sociogenní příčiny se uplatňují v prostředí, kde je konzumace alkoholu běžná či až oslavovaná a vynucovaná, jak uvádí Jiří Heller v jedné z jeho publikací.

Odborná literatura poukazuje na to, že rychlost vypěstování závislosti je odvozena od predispozice jedince, věku při začátku konzumace a způsobu zneužití alkoholu. Samozřejmě čím větší predispozice osoba má, čím mladší začne pravidelně pít a čím rychleji začne alkohol užívat jako drogu – tedy s cílem ovlivnit svou psychiku, tím rychleji závislost vzniká.

#### **1.4. Rizika a důsledky zneužívání alkoholu**

Za bezpečnou dávku pro dospělého zdravého jedince se dá dle odborníků Světové zdravotnické organizace považovat kolem 20 g 100% alkoholu za den, přičemž pro ženu by to mělo být zhruba 16 g a pro muže 24 g.<sup>11</sup>

##### **1.4.2. Znaky závislosti**

Rozpoznat závislost může být občas komplikované, avšak existují určité znaky závislosti, které napomáhají ke správné diagnostice. Dr. Karel Nešpor ve své praxi analyzoval šest specifických příznaků, kterými se závislost projevuje.

---

<sup>9</sup> HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-277-8. s. 15.

<sup>10</sup> Tamtéž. s. 15.

<sup>11</sup> NEŠPOR, Karel. *Středoškoláci o drogách, alkoholu, kouření a lepších věcech*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-086-3. s. 16.

1. *Silná touha nebo pocit puzení užívat látku (craving, bažení)*

Příkladem by mohl být člověk, který je schopný utratit své poslední peníze za alkohol i když celý den nic nejedl, nebo člověk, který není líný si sehnat alkohol v kteroukoli noční či denní hodinu.

2. *Potíže v sebeovládání*

V praxi jde o to, že člověk ztrácí kontrolu sám nad sebou, pije nekontrolovatelně a očekává, že se jeho problémy vyřeší samy, ty však s pitím jen narůstají.

3. *Somatický (tělesný) odvykací stav*

Příkladem je člověk, který když vysadí pití je ospalý, unavený, podrážděný, nervózní a namlouvá si, že se musí napít. Může se dostavit i tělesný třes a nechut' k jídlu.

4. *Růst tolerance*

V praxi jde především o to, že člověk vyžaduje stále vyšší dávky alkoholu, aby dosáhl účinku původně vyvolaného nižšími dávkami.

5. *Zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů*

Zde může být příkladem člověk, který věnuje čím dál tím více svého času pití alkoholu a ztrácí tak zájem o vše co ho bavilo, často i o rodinu.

6. *Pokračování v užívání přes jasný důkaz škodlivých následků*

Příkladem by mohl být člověk, kterému lékař oznámil, že by měl přestat pít, jinak to bude mít vážné následky na jeho játra a celkový zdravotní stav, avšak pacient ho neposlechne.<sup>12</sup>

### **1.4.3. Vývojová stádia závislosti**

Vývojová stádia závislosti poukazují na to, jak se nevinné společenské pití může zvrhnout až k chronickému alkoholismu. Proces rozvoje závislosti na alkoholu je nejčastěji popisován dle amerického profesora českého původu E. M. Jellineka. Tento odborník popsal čtyři vývojová stádia závislosti. Jsou jimi počáteční, varovné, rozhodné a poslední konečné stádium. Přičemž jako pijáci

---

<sup>12</sup> NEŠPOR, Karel. Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X. s. 16-25.



jsou označováni lidé, kteří prokazují znaky první a druhé vývojové fáze. Osoba vykazující znaky třetí a čtvrté vývojové fáze je označována za alkoholika.

### **1. počáteční stádium**

V počátečním neboli prealkoholickém stádiu piják poznal psychotropní účinky alkoholu a pije proto, že mu to přináší úlevu od problémů a pod vlivem se cítí lépe než střízlivý. Sám si ordinuje alkohol, aby se uklidnil, povzbudil a potlačil nepříjemné psychické stavy, jelikož neumí vyřešit své problémy jiným způsobem. Opíjí se ve společnosti a většinou je označován za člověka, který toho snese hodně (co se požití alkoholu týče), ale není to na něm vidět. Má potřebu zvyšovat dávky alkoholu, jelikož tolerance organismu na alkohol se také značně zvýšila a nepřináší takovou úlevu jako na počátku.

### **2. varovné stádium**

Stádium varovné neboli prodromální je charakteristické stále se zvyšující tolerancí k alkoholu. Piják potřebuje k vyvolání příjemného pocitu stále vyšší hladinu alkoholu v krvi. Osoba postupně přechází od méně koncentrovaných alkoholických nápojů ke koncentrovanějším, má narušenou kontrolu nad množstvím a pitím. Začíná si uvědomovat, že zvýšená konzumace alkoholických nápojů je nápadná, stává se citlivým na jakoukoli zmínku o alkoholu, stydí se a snaží se pití skrývat. Stavy opilosti jsou u něj běžné a ojediněle se dostávají i okénka (palimpsesty) – poruchy paměti. V tomto stádiu je již snížená schopnost pití ovládat a zastavit ho.

### **3. rozhodné stádium**

Ve stádiu rozhodném neboli krucialním stále stoupá tolerance organismu vůči množství alkoholu v krvi. Jedinec potřebuje alkohol téměř denně a objevují se častá okénka. Alkohol se již stal součástí základních metabolických procesů a změnila se reakce organismu na jeho určitou dávku. Osoba se stále častěji opíjí ve snaze napít se, a přitom se neopít, přestat včas, avšak už nad tím nemá takovou kontrolu. Na prakticky malou dávku již organismus reaguje změnou psychických procesů a rozjíždí se další konzumace alkoholu, která končí opilostí. Často bývá postižený jedinec přesvědčen, že kdyby chtěl, tak může s pitím přestat. Opak je však

pravdou. Osoba dává přednost společnosti lidí, kteří také pijí, a tudíž mu pití nevyčítají, ba naopak mu poskytují sociální podporu. V důsledku časté konzumace narůstají konflikty s okolím a často i se zákonnými normami. Své konflikty se postižený snaží zdůvodnit a vysvětlit, jak sobě, tak svému okolí, a zároveň své pití omlouvá. Často se také dostavuje pocit viny, ale zároveň i pocit křivdy, kterým si pacient zdůvodňuje další pití. Člověk se uzavírá do svého vnitřního světa, upadají jeho záliby, přestává stačit na své povinnosti a zanedbává správnou životosprávu.

Původní problémy, které na počátku pití pomáhalo odstraňovat, ustupují do pozadí za problémy způsobené vlastním pitím. Pití je již projevem choroby, která má určitý spád a nemůže ho zastavit sám pacient, ani jeho okolí. Je na místě vyhledat odbornou pomoc, avšak většina lidí v tomto stádiu léčbu nevyhledá a pije dál. Frekvence opilostí stále stoupá až dosáhne stavu, kdy je osoba opilá více dnů v týdnu. Tím končí třetí stádium a přichází to konečné.

#### **4. konečné stádium**

Terminální neboli konečné stádium odpovídá nejvíce syndromu závislosti. K opilosti stačí alkoholikovi jen malé množství alkoholu, dochází k ranním douškům. Od rána pokračuje pitím i přes den a večer. Tak vzniká několikadenní období - „tah“, během kterého jedinec nevystřízliví. Objevují se nejrůznější orgánová postižení a duševní poruchy. Pro toto stádium je charakteristický i nepříjemný stav po vystřízlivění, který pacient nejčastěji řeší další dávkou alkoholu. Sociální interakce s okolím je narušena, člověk upřednostňuje drogu před nezákladnějšími životními hodnotami, jako je péče o sebe, děti, rodinu či profesi. Typická je bezmocnost, nastupuje stav, kdy to nejde bez alkoholu, ale ani s ním. Dochází k úpadku osobnosti a dotýčný si uvědomuje svoji neschopnost závislost zvládnout. Většinou až v této fázi hledá postižený odbornou pomoc, avšak někdy až po pokusu o sebevraždu.<sup>13</sup>

---

<sup>13</sup> HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-277-8. s. 16-18.

#### **1.4.4. Následky alkoholové závislosti**

Po celém světě jsou problémy spojené s konzumací alkoholu hodnoceny jako potíže zdravotní. Opomíjeny však nejsou ani další důležité komplikace, které mohou nastat v sociální a ekonomické oblasti. V dnešní době je působení alkoholu v organismu člověka a zdravotní následky nadměrné konzumace alkoholu známý fakt. Velice dobře je popsán i vývoj závislosti na alkoholu a také většina aspektů jeho společenské škodlivosti a celkově dopady na společenský život alkoholika. Ovšem i dnes se objevují případy s takovými problémy, které dokážou překvapit.<sup>14</sup>

V následujících podkapitolách budou popsány některé nejznámější a nejčastější fyzické, psychické a sociální následky alkoholové závislosti.

##### **1.4.4.1. Fyzické komplikace závislosti na alkoholu**

Obecně je známo, že nadměrná konzumace alkoholu vede k poškození tělesného i duševního zdraví. V závažných případech a při nedostatečné pomoci můžou tyto následky vyústit až ve smrt pacienta.

Játra jsou orgánem, který bývá nadměrným pitím alkoholu poškozen jako první. Pokud jsou jaterní buňky soustavně zatěžovány odbouráváním ethanolu z krve, dojde po určité době ke ztukovatění jater (jaterní steatóza). Pokud jedinec nadále v konzumaci alkoholu pokračuje, dochází k zániku jaterních buněk a v jejich okolí dochází k zánětlivé reakci (jaterní fibróza). Z tohoto onemocnění se může rozvinout další – akutní alkoholová hepatitida, která má již většinou těžký průběh a zhruba v 50 % končí smrtí pacienta. Pokud však osoba pití nezanechá, onemocnění jater se může prohloubit až k svraštění jater (jaterní cirhóza). Takto poškozená játra ztrácí svou funkci v organismu jedince a tento stav většinou vyúští v selhání jater a smrt.<sup>15</sup>

Dalším orgánem, který je často poškozen při nadměrné konzumaci alkoholu je slinivka břišní (pankreas). Zde se setkáváme s akutní či chronickou pankreatitidou.

---

<sup>14</sup> HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-277-8. s. 77.

<sup>15</sup> Tamtéž. s. 55-65.

Trávící ústrojí bývá často poškozeno kvůli přímému kontaktu sliznice s alkoholem, jelikož tato látka způsobuje reaktivní překrvení sliznice a tím umožní snazší prostup infekce, který vyústí v následný zánět. Možný je i vznik atrofické gastritidy v žaludku, která může předcházet rakovině žaludu.<sup>16</sup>

V odborné literatuře bývá také často upozorňováno i na neurotické komplikace alkoholismu. Degenerativní a destruktivní změny nervové tkáně jsou příčinou poruch nervového systému. Alkohol zvyšuje práh bolesti a porušuje vedení nervového vzruchu. Setkáváme se také s poruchami krátkodobé i dlouhodobé paměti a s poruchami hybnosti a koordinace.

Alkohol dále poškozuje i srdce a krevní oběh. Může způsobit i zánět ledvin, jelikož při větším množství tekutin jsou více prokrvené a tím i náchylnější na infekce. Záněty trpí často i dýchací systém alkoholiků. Nadměrná konzumace alkoholu může také vést k narušení hormonální regulace organismu a dalším zdravotním potížím.

#### **1.4.4.2. Psychické komplikace závislosti na alkoholu**

Mezi jednorázové intoxikace můžeme zařadit opilost prostou a komplikovanou. S prostou opilostí se setká až na pár výjimek snad každý, jelikož se jedná o běžný následek nadměrného jednorázového požití alkoholu. Vlivem ethanolu dochází k postupnému ovlivnění vědomí od vybuzení přes spavost, spánek, bezvědomí až smrt, která nastává při překročení hladiny 4-5 g/l alkoholu v krvi. Komplikovaná opilost se vyznačuje kvantitativní poruchou vědomí, poklesem sebekontroly, dlouhou dobou změny psychického stavu a u některých jedinců se mohou vyskytnout i bludy a halucinace.<sup>17</sup>

Existuje ještě opilost patická, kterou lze zařadit mezi psychotické stavy, ačkoli se jedná o důsledek jednorázového požití relativně malého množství alkoholu. Konkrétně jde o kvalitativní poruchu vnímání a vědomí. Nevyznačuje se běžnými příznaky pro opilost jako poruchy artikulace a motoriky. K chorobné změně psychiky dochází náhle a tento stav bývá provázen často poruchami

---

<sup>16</sup> HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. Závislost známá neznámá. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-277-8. s. 55-65.

<sup>17</sup> Tamtéž. s. 66-70.

vnímání reality, agresivitou a paranoidními představami. Avšak tento typ opilosti se nevyskytuje často.<sup>18</sup>

Alkoholové psychózy vznikají dlouhodobým nadměrným pitím, a tím se především liší od opilostí. Nejčastější alkoholovou psychózou je delirium tremens, mezi jeho příznaky patří úzkostné stavy, neklid, nespavost, předrážděnost, děsivé sny, halucinace, třes, nechutenství a celková vyčerpanost. Pacienta s touto psychózou je nutno vždy hospitalizovat.<sup>19</sup>

Mezi další onemocnění patří dle odborné literatury i alkoholická paranoidní psychóza, která se projevuje bludy pronásledování, vztahovačností, nevěry a žárlivostí. Častěji se vyskytuje u mužů a bývá příčinou odloučení partnerů.

Dále se sem řadí i psychická halucinóza, která je typická svými sluchovými halucinacemi, doprovázenými pocitem pronásledování.

Korsakova psychóza a alkoholická demence patří mezi psychózy s chronickým průběhem. Jiří Heller ve své publikaci *Závislost známá neznámá* uvádí, že narušení krátkodobé paměti a dezorientace při zachování dřívějších zážitků a profesionálních dovedností jsou typické pro Korsakovu psychózu. Tuto poruchu si pacient kompenzuje tím, že si zapomenuté události domýšlí a sám jim věří. Onemocnění se projevuje nejčastěji kolem padesátého roku života a většinou spíše u žen.

Alkoholická demence se projevuje všeobecným úbytkem duševních schopností, poruchami paměti, narušením soběstačnosti, pacientovi vadí nová prostředí a těžko přijímá nové informace. Na rozdíl od demence stařecké se projevuje okolo padesáti let člověka i dříve, jako důsledek dlouhodobého zneužívání alkoholu.<sup>20</sup>

#### **1.4.4.3. Sociální komplikace závislosti na alkoholu**

Tato kategorie následků nedopadá pouze na samotného alkoholika, ale i na jeho nejbližší okolí. Tuto chorobu totiž nejhůře nese právě partner a rodina

---

<sup>18</sup> HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-277-8. s. 66-70.

<sup>19</sup> Tamtéž. s. 66-70.

<sup>20</sup> Tamtéž. s. 66-70.

alkoholika, ačkoli by se to na první pohled takto nemuselo jevit. Je tomu tak. Soužití s alkoholikem přináší do rodinného systému a jeho funkcí mnoho negativních jevů.

Rozpad soužití dvou partnerů z důvodu alkoholové závislosti jednoho z páru zpravidla trvá delší dobu, někdy až do konce života jednoho z nich. Oběti alkoholu se zde tedy nestává pouze samotný závislý, avšak i jeho partner, který nese tuto tíhu často mnohem hůře. Alkohol je schopný z pečujícího, pracovitého a spolehlivého člověka udělat agresivního, neupřímného a nespolehlivého opilce. Intoxikovaný jedinec není schopen normálně a přirozeně komunikovat s ostatními členy domácnosti. Alkohol jedinci nedovoluje ani pružné a tvůrčí rozhodování. V této situaci většinou vyústí rozhovor v extrémní chování a má za následek ztrátu schopnosti společensky přijatelného jednání.<sup>21</sup>

Obecně by se dalo říci, že závislý partner je neschopný plnit základní rodinné funkce – reprodukční, ekonomickou, výchovnou, ochrannou a další. Jelikož při vývoji závislosti na alkoholu jsou v rodině uplatňovány především dva prvky – utajení pití a jeho zdůvodnění, které znemožňují plnit již zmíněné rodinné funkce. Utajené pití ničí vzájemnou důvěru v rodině a následné zdůvodňování devastuje pozitivní emoční projevy, sexuální aktivitu a další důležité komponenty rodinného života.<sup>22</sup>

To, jak moc je partner v této situaci ochoten snést a být co nejvíce nápomocný, většinou závisí na jeho vnitřní síle a ochotě se pro druhého vzdát určitých preferencí. Péče a léčba alkoholismu rozhodně není snadná. V této situaci reagují muži a ženy odlišně.

Statistiky poukazují na to, že muži pijí výrazně více a mají tak i větší sklon k závislosti. Většinou požívají alkohol ve společnosti přátel v hospodách, kde převážně tráví svůj volný čas. Manželka alkoholika má tedy více práce, avšak i větší moc v rozhodování. Proto tuto roli ambiciózní a organizačně zdatné ženy

---

<sup>21</sup> HOSEK, Jan. *Sám proti alkoholu*. Praha: Grada, 1998. *Psychologie pro každého*. ISBN 80-7169-624-2. s. 23-26.

<sup>22</sup> HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-277-8. s. 77-82.

zvládá vcelku dobře a také bývá přímočařejší při rozhodování o nástupu manžela na odvykací léčbu.

Oproti tomu ženy alkoholičky přináší mnohem větší ohrožení rodiny a jejích funkcí. Ženy pijí na rozdíl od mužů osamoceně doma a snaží se tak vyřešit psychickou nepohodu. Muži tuto nepříjemnou situaci tolerují dlouho, do té doby, než se dostane na veřejnost. V tomto stádiu se většinou dají na ústup, což pro většinu znamená rozvod.<sup>23</sup>

Ženy mají tedy mnohem větší tendenci zůstat po boku svého závislého manžela než muž se svou ženou alkoholičkou.

Nejprostší rada by tedy asi zněla tak, že se jedinec s osobou, která má sklony k nadměrné konzumaci alkoholu, nemá vůbec pouštět do partnerského vztahu. Ovšem tato rada je hodně obecná, a ne vždy aplikovatelná. Nehledě na to, že jedinec nemusí v počátcích partnerského vztahu konzumovat alkohol vůbec a až postupem času k pití přejde. Také není pravidlem to, že každý, kdo v mládí více pije a chodí za zábavou, se stane alkoholikem, špatným partnerem a rodičem.

Častokrát jsou však ještě v mnohem horší pozici, než je partner alkoholika, jeho děti. Ve dvacátém století proběhlo několik pokusů, které potvrdily, že při dlouhodobé a nadměrné konzumaci alkoholu dochází k poškození plodu matky. Matkou požitý alkohol volně přechází z jejího krevního oběhu do oběhu dítěte a poškozuje tak jeho mozkovou tkáň. Již při konzumaci 30 g alkoholu za den může dojít k poškození nenarozeného dítěte. U dávky 60-80 g čistého alkoholu za den byl škodlivý vliv potvrzen. Existují zde samozřejmě individuální odchylky a výjimky, závislé na odolnosti organismu a metabolické schopnosti jater.<sup>24</sup>

U žen požívajících alkohol během těhotenství je vysoká pravděpodobnost narození defektního dítěte. Může dojít k poškození centrálního nervového systému s poruchou intelektu, tedy rozumových schopností dítěte. Rovněž lze

---

<sup>23</sup> HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. Závislost známá neznámá. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-277-8. s. 77-82.

<sup>24</sup> SKÁLA, J. Až na dno!? Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1960. s. 92-99.

však pozorovat i rozdíly ve vzhledu novorozenců, kdy je typická například nízká porodní váha.<sup>25</sup>

Pokud však dojde k závislosti rodičů až později, bývá největší problém především u dospívajících dětí, zejména pokud dochází k otevřeným konverzacím mezi partnery přímo před dítětem. Tato situace může dospívajícího člověka velice poznamenat především po psychické stránce. Dítě se za rodiče alkoholika velice stydí, trpí a nedokáže se s daným stavem vyrovnat. Přičemž větší následky jsou připisovány závislosti matky a menší závislosti otce. Dítě je také zmatené ohledně rodičovských rolí a nese velice těžce i trvalé napětí v rodinném prostředí. Mnohdy také přebírají odpovědnost za selhávajícího rodiče, přestávají si hrát a tím je jim odebrána možnost prožít radost.

U dětí z rodinného prostředí alkoholiků se objevují nejrůznější duševní poruchy a odchylky v psychickém vývoji. Nejvíce bývá narušena socializace dítěte, a tedy i pokud se dostanou do náhradní péče, objevují se u těchto dětí adaptační potíže. Není tedy velkým překvapením, že v dětských psychiatrických léčebnách se nachází až 25 % dětí z rodin s alespoň jedním rodičem alkoholikem. Avšak i u dětí, u kterých se neprojeví duševní porucha přímo, bývá problém se začleněním do společnosti, bývají více nemocné, mají horší prospěch ve škole a také je u nich narušeno přijetí pozitivních rodičovských vzorů, což může mít fatální dopady na jejich budoucí potomky.<sup>26</sup>

Za obecný fakt se považuje to, že děti alkoholiků se sami stávají častěji závislými na alkoholu. Ovšem není zcela prokázáno, zda za to může dědičnost, genetické zatížení či sociální vlivy. K alkoholové závislosti dítěte může velice přispět rodič tím, že již v předškolním věku ho nechává ochutnávat alkoholické nápoje. Někteří rodiče jsou dokonce schopni podávat alkohol dítěti jako lék. Další příležitosti k požívání alkoholu by se daly nalézt i ve školním věku, například u jednoho z kamarádů, který přinese alkohol do skupiny mladistvých. A tak většina dětí požije alkohol ještě před dosažením dospělosti.

---

<sup>25</sup> SKÁLA, J. Až na dno!? Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1960. s. 92-99.

<sup>26</sup> HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. Závislost známá neznámá. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-277-8. s. 77-82.



Alkoholová závislost tedy přináší více obětí a v podstatě má za příčinu destrukci celého rodinného systému a jeho jednotlivých členů. Z toho vyplývá, že dochází i k rozbití společenských struktur a celých populací.<sup>27</sup>

Kromě negativních následků na rodinný život, se alkohol podepisuje na pracovním výkonu závislé osoby. Jedná se o celosvětový ekonomický problém, který nemá jednoduché řešení. Většina seriózních pracovišť má zpřísněný režim pracovní kázně, kde platí zákaz požívání alkoholických nápojů. Avšak stále existují zaměstnání, kde je konzumace například piva při pracovní pauze zcela běžná. Alkoholik tak kolikrát ani nestihne vystřízlivět z předešlého večera a šance na pracovní úraz se tak rapidně zvyšuje. Je však nutno podotknout, že podnapilý pracovník neohrožuje pouze sebe, ale i lidi v okolí výkonu práce. Častokrát pak tato situace končí propuštěním závislého. Tento člověk již nemá veliké šance na uplatnění v jiných pracovních příležitostech a v některých případech se z něj může stát člověk bez domova. Závislost však stále přetrvává a takto zoufalý člověk je ochoten se snížit až na úplné dno, kdy je schopen pro alkohol doslova i zabít.<sup>28</sup>

## 1.5. Proalkoholní společnost

Alkohol se celosvětově považuje za jednu z nejrozšířenějších drog. Problém četnosti užívání alkoholu tkví především v jeho dostupnosti, jak cenové, tak co se místa koupě týče. Dnes si lze alkohol opatřit opravdu všelijak - přes bary, restaurace, obchody s potravinami, až po online obchody či rozvozy jídel.

Na to, jak moc je alkohol tolerován dnešní společností poukazují i statistiky spotřeby alkoholických nápojů. Tento druh nápojů má do určité míry i pozitivní účinky na lidský organismus. Příkladem by mohlo být červené víno, které má blahodárné účinky na krevní oběh či pivo obsahující vitamín B. Avšak při nadměrné a časté konzumaci je alkohol zdraví škodlivý a může způsobit značné

---

<sup>27</sup> HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. Závislost známá neznámá. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-277-8. s. 77-82.

<sup>28</sup> HOSEK, Jan. Sám proti alkoholu. Praha: Grada, 1998. Psychologie pro každého. ISBN 80-7169-624-2. s. 25-29.



a nevratné poškození fyzického a psychického zdraví, ale i sociální komplikace, které byly zmíněny v předchozí kapitole.

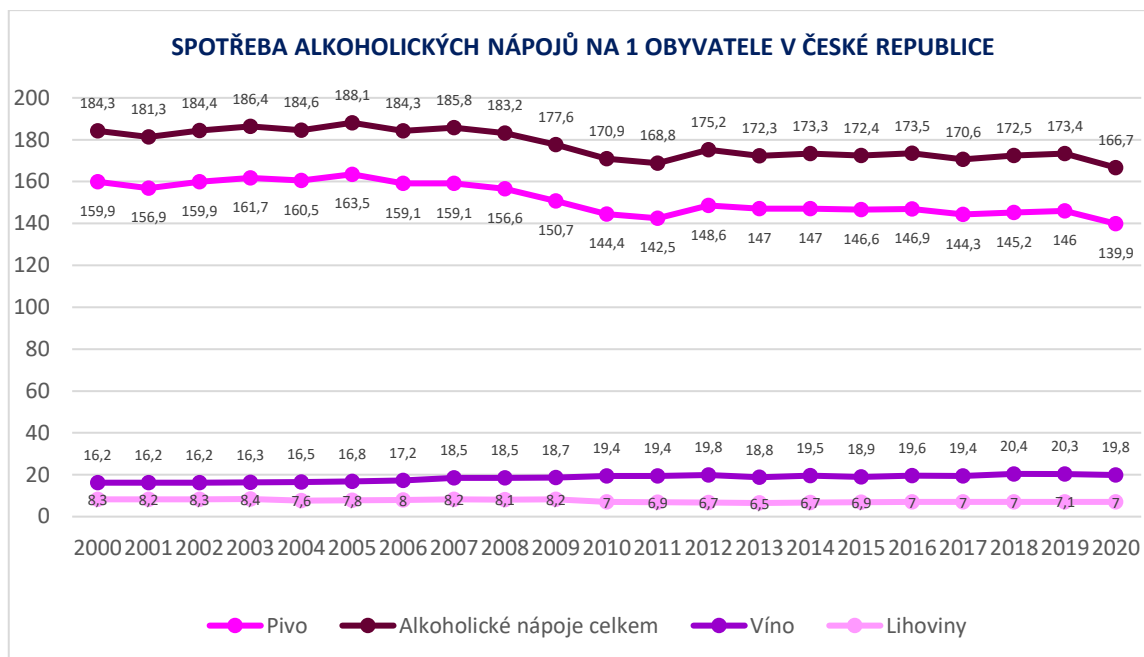
Státu pak kromě zisků ve formě vybírané spotřební daně a daně z přidané hodnoty vznikají rovněž velké náklady na úhradu škody způsobené v důsledku konzumace alkoholu. Lze sem příkladmo zařadit výdaje za zdravotní služby, udržování pořádku a opravu veřejného majetku a jiné. Státy si vedou statistiky konzumace alkoholických nápojů, ze kterých je možné pozorovat vývoj jejich spotřeby a na jejím základě následně upravovat a koordinovat státní politiku.<sup>29</sup>

Český statistický úřad vede každý rok záznamy o spotřebě obyvatelstva v nejrůznějších oblastech spotřeby. Mezi nimi se nachází rovněž spotřeba alkoholických nápojů. Na obrázku č.1 je vyobrazena spotřeba piva, vína a lihovin s obsahem 40 % alkoholu za jednotlivé roky (2000–2020). V grafu se nachází i celková konzumace veškerého alkoholu v přepočtu na 1 obyvatele.

V grafu je jasně viditelné, že nejkonzumovanějším druhem z alkoholických nápojů je pivo. Ne nadarmo se tedy asi Čechům říká “národ pivařů“. Konzumace piva je častější u mužů nežli u žen. Jenom za rok 2020 bylo vypito 139,9 litrů piva na osobu. Na grafu si lze také povšimnout výrazného klesání spotřeby piva v letech 2008-2011. Tento pokles byl pravděpodobně důsledkem ekonomické krize, která mimo jiné způsobila zvýšení spotřebitelských cen, a tudíž i zároveň pokles výdajů domácností na celkovou spotřebu ve snaze ušetřit. Po roce 2011 spotřeba piva opět vzrostla, konkrétně o 6,4 litru na osobu. Od roku 2012 se spotřeba alkoholu, až na menší odchylky, téměř neměnila. Další větší pokles přišel až roku 2019, kdy spotřeba piva na jednu osobu činila 173,4 litru a o rok později to bylo pouze 166,7 litrů. Důvodem tohoto poklesu byl zřejmě začátek pandemie covidu-19, jelikož mezi opatřeními vydanými vládou bylo i uzavření hospod, restaurací a barů, kde se pivo běžně podává.

---

<sup>29</sup> Dopady kouření a alkoholu stojí miliardy. Pomocť má návrh na zvýšení spotřební daně - Revue pro sociální politiku a výzkum . Revue pro sociální politiku a výzkum  - [online]. [cit. 19.01.2022]. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/2019/07/naklady-spojene-se-zavislostmi-stoji-kazdorocne-desitky-miliard-poslanci-dnes-projednaji-navrh-na-zvyseni-spotrebni-dane-u-alkoholu-tabaku-a-vybranych-hazardnich-her-od-1-ledna-2020/>



Graf č. 1

Zdroj: Český statistický úřad, Graf – Spotřeba alkoholických nápojů na 1 obyvatele v České republice. [online]. [cit. 20.01.2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/graf-spotreba-alkoholickych-napoju-na-1-obyvatele-v-ceske-republice>

Konzumace vína převládá u žen a je značně menší oproti spotřebě piva. Celkově by se dalo říci, že křivka spotřeby vína na osobu má spíše rostoucí trend. V roce 2018 dosáhla konzumace vína prozatímního vrcholu, kdy na osobu bylo v České republice zkonsumováno 20,4 litrů vína. V následujících letech poté spotřeba velmi mírně klesala.

Spotřeba lihovin s 40% obsahem alkoholu má ve dvacetiletém horizontu, vyobrazeném na grafu klesající trend. Za rok 2020 připadá na osobu 7 litrů destilátů, což je téměř totožné množství jako v předešlých pěti letech. Největší množství tohoto druhu alkoholických nápojů bylo zkonsumováno v roce 2003, kdy na osobu připadlo 8,4 litrů lihovin. Nejnižší spotřeba destilátů je pak sledována v roce 2013, kdy klesla na úroveň 6,5 litrů lihovin na 1 obyvatele. Tento propad může být způsoben takzvanou “metanolovou kauzou“, která vznikla ke konci roku 2012 a za následek měla smrt desítek občanů České republiky, kteří se otrávilí metanolem obsaženým v lihovinách. V tomto období výrazně stouply obavy z konzumace alkoholických nápojů s vyšším obsahem alkoholu.

Co se týká celkové spotřeby alkoholických nápojů od roku 2000, je zde viditelný pokles. Avšak v roce 2020 Češi vynaložili přes 90 miliard korun na nákup těchto nápojů. Výdaje se tak více než zdvojnásobily v porovnání s rokem 1995, kdy podle tehdejších cen činily zhruba 43,4 miliardy. Podíl výdajů za alkoholické nápoje z celkových výdajů domácností v České republice v roce 1995 činil 5,4 %, a v roce 2020 tento podíl činil 3,4 %. Tato čísla patří k nejvyšším v Evropské unii.<sup>30</sup>

## 1.6. Společnost a alkohol – situace a trendy v ČR a ve světě

Alkohol je nejrozšířenější, nejčastěji užívanou a v našem evropském a anglosaském sociokulturním prostředí dosti akceptovanou psychoaktivní látkou. Ve většině částí světa je alkohol spolu s cigaretami běžně dostupnou látkou a často je propagován prostřednictvím masivních reklamních kampaní zaměřených především na mladé lidi.

V posledních dvaceti letech sice konzumace alkoholu v rozvinutých zemích klesá, avšak dochází k poměrně velkému vzestupu v rozvojových zemích. V konzumaci alkoholu jsou však i značné genderové rozdíly. Ve většině zemí pijí ženy výrazně méně než muži, a to se týká především starších žen. Nadměrné požívání alkoholu ničí zdraví jedinců a nepříjemně zasahuje rodiny i celou společnost. I přes své negativní účinky zůstává tradiční zneužívanou látkou a je stále využíván při různých neformálních, formálních i náboženských příležitostech.<sup>31</sup>

Závažnost alkoholové problematiky si uvědomují státy napříč světem i nadnárodní organizace, které bojují proti nadměrné konzumaci alkoholických nápojů. Jednou z těchto organizací je již zmiňovaná Světová zdravotnická organizace (WHO), pro kterou alkohol představuje jednu ze tří klíčových hrozeb týkajících se veřejného zdraví. WHO dále upozorňuje na to, že užívání alkoholu je

---

<sup>30</sup> Český statistický úřad. [cit. 19.01.2022]. [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>

<sup>31</sup> FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2781-3. s. 99.

světově třetí nejčastější příčinou špatného zdravotního stavu a předčasné smrti u lidí.<sup>32</sup>

Mezi další nadnárodní organizace zabývající se alkoholem ve světovém měřítku patří i Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Předmětem jejího zkoumání je mimo jiné i spotřeba alkoholických nápojů v jejích členských zemích. Na základě vypracovaných statistik z roku 2019 OECD uvádí, že z jejích členských států patří Česká republika k zemím, které vykazují nejvyšší hodnoty spotřeby alkoholických nápojů.<sup>33</sup>

Podrobnější údaje jsou vyobrazeny v grafu č. 2, kde jsou seřazeny členské státy OECD podle spotřeby čistého alkoholu na osobu (ve věku 15 let a výše) za rok 2019. Jedná se o nejaktuálnější dostupná data, která bylo možno v lednu 2022 získat prostřednictvím internetu. Lze jasně vypočítat, že první příčku obsadila Litva se spotřebou 12,9 litru na osobu. Za ni poté následovalo Rakousko, Česká republika, Maďarsko a Francie.

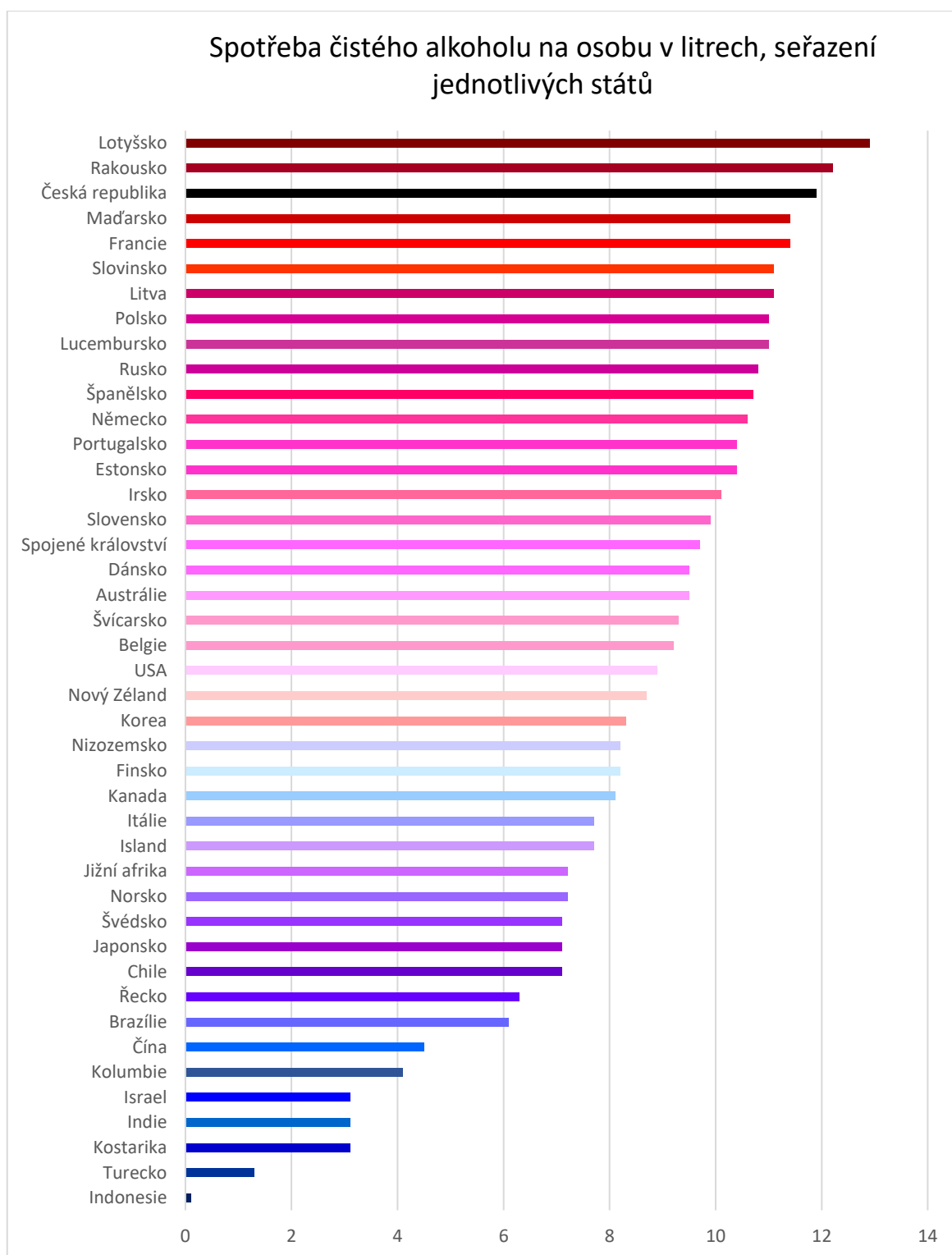
Zajímavostí je umístění Ruska až na desátém místě, které je jinak proslulé vysokou konzumací alkoholických nápojů, především vodky. Některé články připisují nižší spotřebu alkoholu výsledku státní propagace zdravého životního stylu a vládnímu programu na snižování alkoholismu s názvem Zdravé Rusko, který funguje od roku 2010. Přispět mohl i zákaz reklam na alkoholické nápoje z roku 2013. Příčinu lze však hledat i jinde než u sílcí abstinence v této vodkou proslavené zemi. Tato přísnější opatření měla za následek zvýšení výroby vlastní samohonky a nárůst obchodování s nelegálními lihovinami na černém trhu. Dalo by se tedy konstatovat, že počet úmrtí jako následek zvýšené konzumace alkoholu oficiálně klesá, avšak stále roste počet případů smrti otravou metanolem.<sup>34</sup>

---

<sup>32</sup> Global status report on alcohol and health 2018. WHO | World Health Organization [online]. [cit. 20.01.2022]. Dostupné z: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565639>

<sup>33</sup> Health risks - Alcohol consumption - OECD Data. OECD Data [online]. [cit. 21.01.2022]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/healthrisk/alcohol-consumption.htm>

<sup>34</sup> Průměrný Rus už pije méně než průměrný Čech. Stoupá ale počet otrav domácí pálenkou — ČT24 — Česká televize. ČT24 — *Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR* — Česká televize [online]. [cit. 21.01.2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2973029-prumerny-rus-uz-pije-mene-nez-prumerny-cech-stoupa-ale-pocet-otrav-domaci-palenkou>



Graf č. 2

Zdroj: Health risks - Alcohol consumption - OECD Data. OECD Data [online]. [cit. 21.01.2022].

Dostupné z: <https://data.oecd.org/healthrisk/alcohol-consumption.htm>

Naopak k zemím, kde se pije alkohol nejméně, se řadí Turecko, Kostarika, Indie a Izrael. Na posledním místě s nejnižším množstvím zkonsumovaného alkoholu se nachází Indonésie s 0,1 litrem čistého alkoholu na osobu za rok.

Avšak toto řazení není zcela přesné. Umístění jednotlivých států se může lišit podle použité metodiky výpočtu spotřeby čistého alkoholu na osobu. Například Světová zdravotnická organizace používá metodu dotazování určitého vzorku respondentů. Takto získaná data však mohou být zatížena chybami v důsledku neobjektivního přístupu dotazovaných účastníků. Právě Češi mají tendenci nadhodnocovat svou opravdovou spotřebu alkoholu a „chlubit se“ tím, kolik alkoholických nápojů dokážou zkonsumovat. Objektivnější údaje tak přináší například Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, která vychází z verifikovaných statistických dat celkové spotřeby daného státu za určitý rok.

## **1.7. Trestněprávní aspekty alkoholové problematiky v ČR**

Základním právním předpisem upravujícím problematiku prodeje a podávání alkoholu v České republice je zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek. V tomto zákoně je jasně definován pojem alkoholický nápoj, jímž se rozumí nápoj obsahující více než 0,5 % objemových ethanolu.

### **1.7.1. Prodej a podávání alkoholických nápojů**

Omezení dostupnosti alkoholických nápojů je vymezeno v části první, hlavě III. zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek. Nejpodstatnější omezení, co se prodeje a podávání alkoholických nápojů týče, je věk. V České republice platí zákaz prodeje a podávání alkoholu osobě mladší 18 let. Navzdory tomu okusí alkohol převážná část mladé populace již před dovršením plnoletosti. Tento zákaz tak patří k nejporušovanějším v této zemi. Nezletilý člověk rovněž nesmí prodávat a podávat alkoholické nápoje ostatním osobám. Výjimku zde tvoří osoby, které by se touto činností připravovaly na výkon svého budoucího povolání, jako jsou např. kuchaři, číšníci či barmani.

Zákon č. 65/2017 Sb. rovněž stanovuje místa, kde je možné alkoholické nápoje prodávat. Konkrétně zákon uvádí:

*„Zakazuje se prodávat alkoholické nápoje mimo prodejnu, která je potravinářským podnikem, provozovnu stravovacích služeb, provozovnu výrobce vína, ubytovací zařízení, stánek s občerstvením, stánek specializující se na prodej tohoto zboží umístěný uvnitř stavby určené pro obchod a veřejný dopravní prostředek dálkové železniční, letecké, vodní a dálkové autobusové dopravy.“<sup>35</sup>*

I zde však platí několik výjimek ve formě zákazu prodeje a podávání alkoholických nápojů. A to především ve škole a školském zařízení s výjimkou přípravy na budoucí povolání, na akci určené pro osoby mladší 18 let, ale i například na veřejnosti přístupné sportovní akci (s výjimkou alkoholického nápoje obsahujícího nejvýše 4,3 % objemová ethanolu a vína).<sup>36</sup>

Zároveň musí být všechny prostory, kde jsou alkoholické nápoje prodávány vybaveny na viditelném místě textem oznamujícím zákaz prodeje alkoholických nápojů osobám mladším 18 let.

### **1.7.2. Regulace požívání alkoholu územně samosprávnými celky**

Výše uvedené právní normy jsou platné, nicméně obecné. Konzumace alkoholu tak tedy může být ještě upravena obecně závaznou vyhláškou územně samosprávného celku. Tato vyhláška však musí splňovat určitá kritéria a být v souladu s vyššími právními normami.

Každá obec, jakožto základní územní samosprávný celek, je oprávněna vydávat v samostatné působnosti obecně závazné vyhlášky ve smyslu § 10 písm. a) zákona č. 128/2000 Sb. o obcích. Tyto obecně závazné vyhlášky slouží především k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, k zajištění udržování čistoty na veřejných prostranstvích, k ochraně životního prostředí a pro pořádání a průběh veřejnosti přístupných sportovních a kulturních podniků v obci.<sup>37</sup>

---

<sup>35</sup> Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek v posledním znění

<sup>36</sup> Tamtéž.

<sup>37</sup> Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích v posledním znění



Obce tak mohou regulovat samotnou konzumaci alkoholu na vymezených veřejných prostranstvích. Dále také může usměrňovat i činnosti k této konzumaci směřující. Tímto se míní například zdržování se na veřejném prostranství s otevřenou lahví nebo jinou nádobou s alkoholickým nápojem.

Obec je oprávněna mimo to i omezit nebo zakázat v určitých dnech nebo hodinách nebo na určitém místě prodej, podávání a konzumaci alkoholických nápojů v případě konání kulturní, sportovní nebo jiné společenské akce přístupné veřejnosti.

### **1.7.3. Přestupky a sankce**

Výčet přestupků, kterých se může dopustit fyzická osoba v souvislosti s prodejem, podáváním či konzumací alkoholických nápojů, je uveden v hlavě deváté, § 35 zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek. Přestupky právnických a podnikajících fyzických osob jsou uvedené v § 36 téhož zákona.

Fyzické osobě může být uložena pokuta až 150 000 Kč či zákaz činnosti až na 2 roky, pokud se dopustí přestupku dle § 35 zákona č. 65/2017 Sb. Jestliže však pachatel prodá nebo podá alkoholický nápoj osobě mladší 15 let, horní hranice sazby pokuty se zvyšuje na dvojnásobek, tedy je možné uložit pokutu až do výše 300 000 Kč.<sup>38</sup>

U právnických a podnikajících fyzických osob se pokuta může vyšplhat až na 1 000 000 Kč, v případě prodání či podání alkoholu osobě mladší 15 let se horní hranice sazby pokuty opět zdvojnásobí, tedy lze uložit pokutu až 2 000 000 Kč za porušení zákona. Za přestupek lze uložit také zákaz činnosti, a to až na 2 roky.<sup>39</sup>

### **1.7.4. Páchání trestných činů pod vlivem alkoholu**

Osoby pod vlivem alkoholu a drog páchají trestnou činnost mnohonásobně častěji.

---

<sup>38</sup> Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek v posledním znění

<sup>39</sup> Tamtéž.

Specifickou a velmi významnou oblastí jsou dopravní nehody. Způsobitost řídit vozidlo je vyloučena u každého řidiče po požití alkoholu. Od 1 promile alkoholu v krvi řidiče se již může jednat o trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky, nikoli o přešůpek. Riziko dopravní nehody se však výrazně zvyšuje i při požití menší dávky alkoholu, i když se neprojeví žádné známky opilosti. Jenom za rok 2020 došlo k 4486 dopravním nehodám zaviněným pod vlivem alkoholu. Přičemž bylo usmrceno 50 osob, 173 jich utrpělo vážné zranění a 1852 osob utrpělo lehké zranění. Dobrou zprávou je, že oproti roku 2019 došlo k poklesu počtu nehod způsobených pod vlivem alkoholu, konkrétně o 141 nehod. V celkovém vývoji počtu takto způsobených nehod od roku 1993 po současnost se jedná o klesající trend. Tedy alkoholu za volantem ubývá, jak vyplývá ze statistiky nehodovosti Policie ČR.<sup>40</sup>

Další oblastí protiprávních činů páchaných v souvislosti s konzumací alkoholu jsou pracovní a jiné úrazy způsobené osobou pod vlivem alkoholu. V České republice zákoník práce zakazuje zaměstnancům požívat alkoholické nápoje na pracovištích zaměstnavatele a v pracovní době i mimo tato pracoviště. Zároveň také obsahuje zákaz vstupovat pod jejich vlivem na pracoviště zaměstnavatele. Praktickým příkladem tedy může být situace, kdy si zaměstnanec dá v třicetiminutové pracovní pauze po obědě pivo, přičemž nejedná v souladu se zákonem, jelikož doba potřebná k odbourání alkoholu je minimálně jedna hodina. Zaměstnanci jsou taktéž povinni podrobit se dechové zkoušce, zda nejsou pod vlivem alkoholu. Pokud je zaměstnanci zjištěn alkohol v dechu či krvi, hrozí mu výpověď s okamžitou platností. Dojde-li ke škodě, která vznikne zaměstnavateli, hradí ji zaměstnanec, který ji svou opilostí způsobil.<sup>41</sup>

Velmi závažná je i násilná trestná činnost pod vlivem alkoholu a drog s aktivní účastí závislé osoby. Zajímavostí je vliv prostředí, v němž dochází k těmto činům. Agresivní jednání v opilosti převažuje spíše v přeplněných, zakouřených nebo hlučných prostorách a tehdy, pokud dochází ke konzumaci alkoholu ve skupinách či ve dvojici. Přičemž pro bary a kluby je typické násilí a

---

<sup>40</sup> Statistika nehodovosti - Policie České republiky. Úvodní strana - Policie České republiky [online]. [cit. 24.01.2022]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistika-nehodovosti-900835.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

<sup>41</sup> Zákon č. 262/2006 Sb., *zákoník práce* v platném znění

potyčky. Oproti tomu vraždy a pokusy o ně pod vlivem alkoholu jsou častěji spojovány s pitím v soukromí.<sup>42</sup>

Některé výzkumy poukazují na to, že pod vlivem alkoholu nebývá často pouze pachatel, ale někdy i oběť trestného činu. Častokrát se stávají terčem útoků násilníků především ve večerních, nočních a brzkých ranních hodinách, osoby, které se vrací do svých domovů z různých pohostinských podniků nebo oslav ve více či méně podnapilém stavu.<sup>43</sup>

Trestná činnost však může sloužit i jako prostředek pro opatření návykové látky, v tomto případě alkoholu. Závislý jedinec většinou pod vlivem alkoholu není schopen vykonávat zaměstnání, a tak se uchyluje například ke krádežím nebo loupežím, prostřednictvím kterých se snaží opatřit jídlo, alkohol nebo prostředky na ně.

Obdobnou problematikou související s alkoholem a návykovými látkami je ekonomicky motivovaná trestná činnost. Kdy pachatelé trestných činů využívají nelegálního obchodu s alkoholem k dosažení zisku.

---

<sup>42</sup> NEŠPOR, Karel a Václav DVOŘÁK. *Prevence trestné činnosti související s návykovými látkami*. Praha: Armex, 1998. ISBN 80-902283-9-9. s. 5-8.

<sup>43</sup> Tamtéž. s. 5-8.

## 2. Alkohol a mládež

Dle odborníků provází alkohol člověka téměř po celou dobu jeho civilizovaného vývoje. Přestože při nadměrném a dlouhodobém užívání může mít stejně závažné sociální i zdravotní následky jako jiné drogy, stává se nedílnou součástí běžného života dnešní společnosti. Narozeninová oslava či svatební hostina jsou bez přípitku pro moderní populaci těžko představitelné. Tyto zdánlivě nevinné rituály probíhají často za přítomnosti dětí, které vnímají dospělé jako svůj vzor, což může mít negativní dopad na jejich vývoj.

### 2.1. Obecné vymezení pojmu mládež

Na tento pojem lze nahlížet z různých úhlů pohledu. Existuje mnoho více či méně odlišných vymezení tohoto pojmu. Pravděpodobně každý dotázaný jedinec by vymezil mládež trochu jinak.

Asi nejobecnější výklad pojmu mládež nabízí Slovník spisovného jazyka českého, který vysvětluje pojem mládež jako mladí lidé.<sup>44</sup>

Trestněprávní vymezení mládeže je uvedeno v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Tento zákon vymezuje mládež v § 2, odstavci 1. Mládeží se rozumí děti a mladiství. Přitom dítětem mladším patnácti let se rozumí osoba, která v době spáchání činu jinak trestného nedovršila patnáctý rok věku. Za mladistvého je považován ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a zároveň nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Má se za to, že mladistvým je i ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku, ale u něhož není možné bez důvodné pochybnosti určit, že v době spáchání provinění překročil osmnáctý rok věku.<sup>45</sup>

Sociologie pojímá mládež v širším slova smyslu. Dle Pedagogického slovníku se jedná o sociální skupinu tvořenou lidmi ve věku přibližně od 15 do 18

---

<sup>44</sup> HAVRÁNEK, Bohuslav, VÁCHA, Jaroslav, ed. *Slovník spisovného jazyka českého*. Praha: Academia, 1971. [online]. [cit. 24.01.2022]. Dostupné z: [https://ujc.avcr.cz/elektronicke-slovniky-a-zdroje/Slovník\\_spisovneho\\_jazyka\\_ceskeho.html](https://ujc.avcr.cz/elektronicke-slovniky-a-zdroje/Slovník_spisovneho_jazyka_ceskeho.html)

<sup>45</sup> Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže v platném znění

let. Tito jedinci již ve společnosti neplní role dětí, nicméně společnost jim ještě nepřiznává role dospělých. Taktéž má mládež svůj charakteristický způsob chování a myšlení, jiný systém vzorů, norem a hodnot.<sup>46</sup>

Petr Sak představuje mládež jako nejsenzitivnější skupinu společnosti, která nejcitlivěji reflektuje změny ve společnosti a měnící se společenské podmínky. Proto je současná mládež odlišná od generace Y a starších ročníků. Často se tak můžeme setkat se vzájemným nepochopením mezi mládeží a starší generací. Starší generace si stěžuje na chování mládeže a v porovnání se svým mládím vidí její zkaženost. Oproti tomu mladí lidé vnímají starší generace jako konzervativní a nechápající jak mládež samotnou, tak rychle se měnící svět a nové technologie.

## **2.2. Specifika působení návykových látek u mládeže**

U dětí a dospívajících se vyskytují určitá specifika působení návykových látek na jejich organismus. Dr. Karel Nešpor zmiňuje ve své knize *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy*, tato specifika:

- Závislost na návykových látkách se u mládeže vytváří podstatně rychleji než u dospělých jedinců.
- U mladistvých se vyskytuje větší riziko otrav, které je způsobeno menší tolerancí a zkušeností. U této skupiny jedinců se vyskytuje často sklon k riskování, který možnost otravy ještě zvyšuje.
- S tím souvisí i vyšší riziko nebezpečného jednání pod vlivem návykové látky.
- Zřetelné zaostávání v psychosociálním vývoji, především tedy v oblasti vzdělávání, sebekontroly či citového vyžívání se také projevuje u dětí a dospívajících závislých na návykových látkách.
- Problémy v různých oblastech života, především v rodinném prostředí či ve škole mohou být způsobeny už i pouhým experimentováním s návykovými látkami.

---

<sup>46</sup> PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9. s. 125-126.

- U nezletilých jedinců je tendence zneužívat širší spektrum návykových látek a přecházet od jedné ke druhé nebo užívat více látek současně. S čímž opět souvisí vysoké riziko otravy a dalších zdravotních komplikací.
- U dětí a dospívajících jsou také časté recidivy.<sup>47</sup>

### 2.3. Příčiny konzumace alkoholu mládeží

Dostupnost alkoholických nápojů je v České republice opravdu velká, bohužel i pro nepnoleté jedince. Dnešní mládež často vypadá starší, než ve skutečnosti je, a tak se snadno může stát, že prodavač prodá nezletilému alkohol, aniž by si uvědomil, že právě porušil zákon. V některých případech se lze setkat i s tím, že prodejce věk nakupujícího alkohol vůbec nezajímá a je mu tak v podstatě jedno, co komu prodává. Některým nepnoletým jedincům nedělá problém ani opatření falešného dokladu a následný nákup alkoholu prostřednictvím něj. Podceňování samotné konzumace těchto nápojů nebo dokonce alkoholismu je v naší zemi velice časté a běžné. Mnohokrát jsou to právě rodiče, kteří svým potomkům umožní alkohol ochutnat. Ať již vědomě či nevědomě ponecháním lahve s alkoholem někde na přístupném místě doma, učiní alkohol svým dětem dostupnějším.

Mladí lidé především rádi experimentují a mají v oblibě zkoušet nové věci a trendy. Vytvářejí si tak nové poznatky a zkušenosti. Avšak mnohdy si již neuvědomí, že tento jejich experiment, může představovat značné riziko, kdy se pod vlivem alkoholu dopustí jednání, v jehož důsledku může dojít například k nehodě, ublížení na zdraví nebo porušení předpisů a norem, které je následně kvalifikováno jako přestupek či dokonce trestní čin.

Příčin konzumace alkoholu by se dalo odhalit nespočet, především proto, že každý člověk je jedinečný a jeho život ovlivňují rozličné události, situace a osobnosti. Je zde tedy velice důležitá individualita každé osoby. To, co pro

---

<sup>47</sup> NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X. s. 54.

jednoho znamená hlavní důvod konzumace alkoholických nápojů, u druhého může vyvolat úplně jinou reakci, například abstinenci.

V této kapitole budou dále popsány některé možné příčiny konzumace alkoholu mládeží, avšak rozhodně se nejedná o úplný výčet.

### **2.3.1. Genetické příčiny**

Tato oblast ještě není zcela probádaná a jedná se tak spíše o různé studie a názory odborníků. Avšak některé případy opravdu poukazují na jistý sklon k užívání alkoholu v genech. Bylo provedeno několik studií na adoptovaných dětech a dvojčatech, kde byla prokázána u určitého procenta sledovaných genetická dědičnost závislosti na alkoholu. Podle některých odborníků se geny podílejí na vzniku alkoholismu zhruba čtyřiceti až padesáti procenty, což je přibližně stejná míra jako vliv prostředí.<sup>48</sup>

U dětí rodičů alkoholiků, které byly adoptované do rodin bez návykových vlastností, se později závislost stejně projevila. Avšak zdaleka ne u všech, a tak jsou zde mnohé spekulace, nejednalo-li se pouze o náhodu. Velká část odborníků se přiklání spíše k vlivům sociologickým, jedná-li se o závislost potomků alkoholiků. Tedy dávají větší váhu výchově a společenskému prostředí ve kterém děti vyrůstají.

Prostou spojitost mezi geny a úrovní rizika závislosti je třeba brát jako možnou, avšak ne jako jistou. Především proto, že k identifikaci specifických genů pro choroby takto geneticky složité jsou potřebné studie s rozsáhlými vzorky, které není snadné uskutečnit.

### **2.3.2. Vliv prostředí**

Nejznámější a asi i nejvíce prokázanou příčinou vzniku alkoholismu je právě vliv prostředí jedince ve kterém se pohybuje. Pod pojmem prostředí si však nelze představit pouze místo ve kterém se jedinec pohybuje, avšak především osoby, které ho v životě ovlivňují, a také jejich vztahy a postoje k tomuto jevu.

---

<sup>48</sup> Home - drogy-info.cz [online]. [cit. 26.01.2022]. Dostupné z: [https://www.drogy-info.cz/data/obj\\_files/4609/583/Zaostreno\\_na\\_drogy\\_200703.pdf](https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/4609/583/Zaostreno_na_drogy_200703.pdf)

## ***Rodina***

Důležitou roli má rodina, ve které jedinec vyrůstá a přebírá zde určité vzory chování a jednání. Jestliže nezletilý člověk vidí rodiče konzumovat alkohol, ač se jedná pouze o pivo po obědě či sklenku vína u večerního sledování televize, má touhu alespoň ochutnat tento nápoj. V rodičích vidí totiž určitý svůj vzor a má tendenci dělat, to, co ostatní dospělí. Chce být plně začleněn do společnosti a být vnímán stejně jako dospělí jedinci.

O něco horší situace je, když je dítě vychovávané v rodině, kde panuje jistý neklid, ať se již jedná o nejrůznější hádky rodičů, komplikované vztahy, či závislosti na drogách do kterých by se mohl řadit i alkohol, má tendenci unikat z tohoto psychicky náročného prostředí a úlevu může nalézt právě v alkoholu. Na děti z rodin, kde alkohol ovládl alespoň jednoho z rodičů, je vyvíjen obrovský psychický a emoční tlak, nejsou si jistí svým postavením v rodině a může u nich dojít k pocitům méněcennosti a depresím. Také často přebírají úkoly a zodpovědnost, na kterou ještě nestačí. Mnohdy v těchto rodinách dochází i k fyzickému násilí či dokonce sexuálnímu zneužívání. Tito jedinci mají poté větší tendenci ke konzumaci alkoholu. U takovýchto osob však může konzumace alkoholu vést k nevhodnému chování, a v některých případech může dojít i k páchání trestné činnosti. Není tedy náhodou, že mladiství pachatelé se dopouštějí zločinů zejména v době, kdy jsou pod vlivem alkoholu.<sup>49</sup>

## ***Další okolí mladého jedince***

Mladého člověka však neovlivňuje pouze jeho rodina, ale i další skupiny lidí, kterými se obklopuje. Zajisté se bude jednat o přátele, vrstevníky ve škole, učitele, případně osoby v zaměstnání.

Toto okolí může na jedince vytvářet určitý tlak, kterému může mladý člověk podlehnout a začít konzumovat alkohol, jenom proto aby ho okolí uznávalo. Tento jev je častý u partiček kamarádů, které jsou schopné vyvinout na jejich člena veliký tlak, spočívající v možném zesměšnění či vyvolání dojmu méněcennosti před

---

<sup>49</sup> SKÁLA, J. Až na dno!? Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1960. s. 103-106.



ostatními členy skupiny. Nezletilý chlapec či dívka tak ve snaze udržet se v této skupině mladých, podlehne tlaku a okusí alkohol.

V alkoholu může však mládež hledat i útěchu, únik od reality a snažit se tak zapomenout na problémy. Setkat se s tím je možné v případě, kdy má jedinec strach ze svého selhání. V reálném životě může jít například o strach z nenaplnění očekávání rodičů, nesplnění úlohy favorita ve sportu a podobně. Vzniklý stres se mladistvý pokusí kompenzovat vypitím nějakého alkoholického nápoje. Nemožnost naplnit očekávání lze také zařadit mezi příčiny konzumace alkoholu.

Typickým prostředím, ve kterém se mladí lidé setkávají s alkoholem jsou nejrůznější večírky a festivaly. Některé kluby v České republice umožňují vstup již od 15 let. Nedílnou součástí těchto akcí je samozřejmě alkohol, který se mládež může pokusit opatřit přímo na baru nebo prostřednictvím plnoletých kamarádů.

Ovlivnit mladého jedince však může i mediální propagace alkoholického nápoje, ze které může vzniknout mylný dojem, že bez alkoholu se nelze plnohodnotně bavit. Reklama může v mladistvém vyvolat pocit, že k určité situaci alkohol prostě patří a pokud se v této situaci následně ocitne, připadá mu normální alkohol požívat.

### **2.3.3. Další možné příčiny**

Vliv pohlaví na konzumaci alkoholických nápojů je další diskutabilní téma, které nemá jasné závěry. Společností se však traduje, že větší tendenci k pití mají obecně chlapci. Jak však ukazuje Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (2019), míra konzumace alkoholu u dívek a chlapců ve věku 15-18 let, je téměř vyrovnaná. Přičemž dívky mají tendenci spíše k jednorázové konzumaci alkoholu, kdežto chlapci mají větší frekvenci užívání alkoholu. V porovnání se studií v roce 2015 a 2011 byl zjištěn větší rozdíl v konzumaci alkoholických nápojů, kdy chlapci konzumovali více alkoholu než dívky.

Velký vliv na konzumaci alkoholických nápojů má i sociálně patologické chování u mládeže. Sociálně patologické chování v sobě zahrnuje jakoukoli odlišnost od společenských norem, které jsou v dané zemi uznávány. Jedná se tedy o určitou abnormalitu. Jako příklad by se dalo uvést záškoláctví, sexuální rizikové chování, zneužívání psychoaktivních látek, gamblerství či delikvence a

kriminalita. Tyto jevy se tak mohou ovlivňovat navzájem. Například při záškoláctví začne mladistvý konzumovat alkohol, a to může vést k pozdějšímu užívání jiných „tvrdších“ drog.

Velkou roli zde hraje i již zmiňovaná dostupnost, kdy nezletilý jedinec nemusí v České republice vyvinout ani příliš velké úsilí k opatření alkoholického nápoje. Celkový postoj české společnosti ke konzumaci alkoholu mládeží je velice tolerantní a většina se vůči tomu ani příliš neohrazuje.

Také postoj ke konzumaci alkoholu, který si mladiství vytvoří je velice důležitý. Pokud vnímá alkohol pouze jako látku, která ho rozveselí, uklidní, pomůže mu překonat určité zábrany a stane se tím více společenský a komunikativní, může zde být velké riziko vytvoření závislosti. Takový jedinec si vůbec neuvědomuje škodlivost této substance a velice tak riskuje. Oproti tomu existují i jedinci, kteří si škodlivost alkoholu velice dobře uvědomují a okusí ho pouze v malé dávce, například čistě ze zvědavosti.

#### **2.4. Mládež, Covid-19 a alkohol**

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, přístup k alkoholu pro mládež v dnešní době opravdu není příliš složitá záležitost. Ovšem zdá se, že pandemie virového onemocnění covid-19 a některá opatření, která byla v souvislosti s ním zavedena, tuto dostupnost alkoholických nápojů ještě více usnadnila. Virus byl poprvé identifikován v prosinci roku 2019 v Číně. Nemoc se však začala velice rychle šířit a v České republice se potvrdily první případy onemocnění v březnu roku 2020. Tato rychle se šířící nemoc má za následek mnoho mrtvých osob, ekonomické potíže a pro mnoho lidí i velký psychický tlak a nepohodu. Na potlačení šíření tohoto viru bylo vydáno mnoho protiepidemických opatření ze strany vlády. Jedním z nich byl i zásah do otevírací doby mnohých restaurací, barů, ale i obchodů, kvůli kterým umožnili provozovatelé těchto podniků rozvoz jejich produktů, a tak tedy i dálkový přístup pro zákazníky. Dnes existuje nespočet rozvozů jídel, pití a e-shopů, kde si nápoj obsahující alkohol lze jednoduše objednat i zaplatit z pohodlí domova. Poté již stačí jen vyčkat na zásilku, kterou doručí kurýr až přímo k vašim dveřím.

Tato kapitola tak bude věnována právě online obchodům s alkoholem. Konkrétně zde bude zkoumán přístup a možnost nákupu alkoholu osobou mladší 18 let. Velký důraz bude kladen především na ochranné mechanismy e-shopů, které by měly zabránit koupi alkoholického nápoje nezletilému jedinci.

#### **2.4.1. Sociální experiment – simulace nákupu alkoholických nápojů prostřednictvím online obchodu**

Tento sociální experiment je zaměřen na ověření snadné dostupnosti alkoholických nápojů na internetu pro neplnoleté osoby v České republice. Výzkumným problémem jsou zde především ochranné mechanismy online obchodů s alkoholem a jejich funkčnost. Cílem je prověřit tyto ochranné mechanismy za pomoci předem stanovených hypotéz, okomentovat jejich funkci, celkovou situaci a případně navrhnout možné řešení nežádoucího stavu.

Průběh tohoto empirického šetření byl následující. Zprvu byly utvořeny hypotézy, které se zaměřují na ochranné mechanismy online obchodů s alkoholem:

1. hypotéza: Ihned po otevření portálu e-shopu, se objeví upozornění na zákaz prodeje alkoholických nápojů osobám mladším 18 let.
2. hypotéza: Při vyplňování osobních údajů k nákupu bude nutno potvrdit, že nakupující je starší 18 let.
3. hypotéza: Prodejci nebudou ověřovat skutečný věk nakupujícího, případně neupozorní ani na nutnost ověření zletilosti při odběru zboží u dopravce.

Následně pak od 31.1.2022 do 2.2.2022 byly uskutečněné simulované nákupy alkoholických nápojů v online obchodech. Celý tento experiment byl proveden v online prostředí, tedy na internetu. Z celkového přibližného množství 7 390 000 e-shopů (při zadání do vyhledavače heslo „alkohol online obchod“) byl náhodně vybrán vzorek 10 obchodů. Konkrétně byly vybírány především ty ochody, které se specializují na prodej alkoholu. Tyto obchody tak tvořily výzkumný vzorek, na kterém byly následně ověřovány hypotézy. Avšak totožnost těchto obchodů byla zachována v anonymitě, aby nedošlo k poškození

prodávajících. Samotná simulace nákupu probíhala nejprve rozkliknutím online odkazu obchodu. Po načtení stránky byl vybrán a vložen alkoholický nápoj do košíku. Poté následoval samotný nákup zboží, kde nakupující vybral přepravní službu, od které chce zásilku doručit, zvolil způsob platby (vždy kartou online). V dalším kroku byly vyplněny osobní údaje a v posledním kroku byla shrnuta objednávka a údaje k platbě (která však neproběhla).

Avšak je zprvu nutné si přiblížit právní úpravu zabývající se touto problematikou. Platná právní norma, konkrétně již zmiňovaný zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, upravuje tuto problematiku v § 15. Zákon stanovuje, že alkoholické nápoje lze prodávat prostřednictvím prostředku komunikace na dálku, pokud je vyloučen jejich prodej osobám mladším 18 let. Dále je prodejce povinen před prodejem alkoholických nápojů spotřebitele informovat o zákazu prodeje osobám mladším 18 let zjevně viditelným textem a také je povinen uvést v místě nabídky prodeje alkoholických nápojů své jméno, adresu sídla a identifikační číslo osoby. Platí zde i zákaz použití osobních údajů spotřebitele získaných v souvislosti s tímto prodejem pro jiné účely než pro danou koupi nebo tyto údaje předat jiné osobě, jako u ostatních online obchodů.<sup>50</sup>

Nyní konkrétně k jednotlivým hypotézám. Hypotéza č. 1 zní takto: Ihned po otevření portálu e-shopu, se objeví upozornění na zákaz prodeje alkoholických nápojů osobám mladším 18 let. Tuto hypotézu je možné verifikovat, jelikož v 90 % případů toto upozornění online obchod měl. Tedy 9 z 10 testovaných e-shopů informovalo o zákazu prodeje alkoholických nápojů nezletilým osobám ihned po jejich rozkliknutí. Jeden zbyvajících obchodů okénko s upozorněním také ukázal, avšak až po rozkliknutí produktu obsahující alkohol.

Hypotéza č. 2 měla následující znění: Při vyplňování osobních údajů k nákupu bude nutno potvrdit, že nakupující je starší 18 let. Tuto hypotézu však verifikovat již není možné, jelikož potvrzení zletilosti při vyplňování osobních údajů k nákupu vyžadovalo pouze 40 % vybraných obchodů. Zde je však nutno

---

<sup>50</sup> Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek v posledním znění

upozornit na to, že u zbylých 60 % bylo potvrzení zletilosti zakomponováno již v úvodním okénku, které se nakupujícímu ukázalo hned po rozkliknutí e-shopu. Často se zde zobrazoval text jako například „Alkoholové výrobky prodáváme pouze osobám starším 18 let. Prohlašuji, že je mi 18 a více let.“ Pod tímto textem byla možnost volby „ano“ či „ne“ a při volbě „ne“ se stránka nabízející alkoholické nápoje automaticky zavřela.

Hypotéza č. 3 byla formulována takto: Prodejci nebudou ověřovat skutečný věk nakupujícího, případně neupozorní ani na nutnost ověření zletilosti při odběru zboží u dopravce. Ovšem tuto hypotézu je nutné falzifikovat. Žádný z prodejců skutečný věk nakupujícího nezjišťoval a pouze jeden upozornil na to, že u objednávky obsahující alkohol bude kurýr při převzetí požadovat osobní doklad pro ověření věku.

### **Souhrn faktů**

Shrneme-li tato fakta, je zde asi na místě začít pochybovat o účinnosti opatření online ochodů, která mají zabránit nákupu alkoholu nezletilé osobě. Ostatně na to poukázal i test Radiožurnálu roku 2019, kdy nezletilý šestnáctiletý figurant nakoupil a obdržel alkoholický nápoj hned u tří ze třech testovaných online obchodů, bez jakýchkoli komplikací.<sup>51</sup>

U tohoto experimentu se již nedozvíme, zda by pomyslný nezletilý nakupující opravdu alkohol obdržel nebo by po něm přepravní služba požadovala osobní doklad. Avšak nemalé procento osob žijící v tomto státě by mohlo konstatovat, že pokud je kurýr nezastihne přímo doma, nechá jim po předchozí domluvě balík například za plotem či někde na zahradě za domem, je-li zboží již zapláceno. Častokrát přebírá balík i soused či někdo z ulice, který nemá ani ponětí co se uvnitř nachází. Zároveň osoba přepravující zboží nemá nárok na to dozvědět se, co konkrétně je v balíčku. A tak pokud by kurýr měl kontrolovat věk osoby přebírající balík, musel by k tomu dostat pokyn přímo od prodejce.

---

<sup>51</sup> Test Radiožurnálu: nezletilý si objednal alkohol přes internet, všichni kurýři při předávce pochybili | iROZHLAS - spolehlivé zprávy. *iROZHLAS - spolehlivé a rychlé zprávy* [online]. cit. 03.02.2022]. Dostupné z: [https://www.irozhlas.cz/ekonomika/rozvoz-alkoholu-mladistvi-nezletili-kosikcz-rohlikcz-tesco-e-shopy\\_1903100656\\_jgr](https://www.irozhlas.cz/ekonomika/rozvoz-alkoholu-mladistvi-nezletili-kosikcz-rohlikcz-tesco-e-shopy_1903100656_jgr)

V tomto ohledu je nutné podotknout, že prodej alkoholu nezletilým osobám přes internet představuje mnohem větší riziko než prodej v kamenných prodejnách, kde má prodejce nákup plně pod kontrolou a může věk nakupujícího ověřit. Dokonce i u samoobslužných kas v supermarketech je při nákupu alkoholu či tabákových výrobků přivolána obsluha, která musí potvrdit plnoletost nakupujícího.

Za možné řešení tohoto problému by se dala například považovat důslednější kontrola jak na straně prodejců, tak na straně státu, v kombinaci s vhodnými preventivními opatřeními, díky kterým by klesl zájem mladistvých o nákup a užívání alkoholu.

## **2.5. Klíčové faktory vedoucí ke vzniku závislosti na drogách a na alkoholu**

Časný začátek pití alkoholu u dětí a mládeže je závažným rizikovým faktorem pro vznik závislosti na alkoholu či jiných drogách. Příčiny konzumace alkoholických nápojů již byly nastíněny v kapitole 2.3. a u většiny těchto případů může pouhé ochutnávání a konzumace přerůst až v závislost. Záleží především na tom, do jakého stádia se problém s pitím dostane a zda je včas podchycen a řešen, nejlépe s odborníkem.

Příčin vzniku závislosti na návykových látkách je mnoho a existuje také mnoho modelů vysvětlujících příčiny závislosti. Mezi nejznámější modely patří bio-psycho-sociální model, který MUDr. Stanislav Kudrle (psychiatr a adiktolog) vysvětluje následovně. Za biologické faktory se mohou považovat problémy při těhotenství a porodu, jako například užívání alkoholu a jiných drog matkou ještě před narozením dítěte, či podávání psychotropních a jiných tlumivých látek matce při porodním stresu, dále i přítomnost traumat, nemocí a dalších omezujících a traumatizujících faktorů během těhotenství. Pokud matka užívá návykové látky, potomek se s nimi setkává již před narozením a v důsledku toho je jedinec vůči těmto látkám v pozdějších letech odolnější. Zprvu se to může jevit jako výhoda, avšak opak je pravdou. Dotyčný mladý člověk musí užívat větší dávky již při prvních konzumacích dané látky, aby dosáhl stejného účinku jako jeho vrstevníci.

A toto je velice rizikový faktor, který může vést k závislosti. Mezi psychologické faktory spadá především péče o dítě během jeho vývoje, uspokojování jeho základních potřeb, podpora v dospívání a pomoc při psychických onemocněních, jako například depresi či úzkosti. Pokud nenajde mladý jedinec pomoc doma či jinde ve svém blízkém okolí, často si sám neumí s problémy poradit a snaží se je alespoň utlumit například pitím alkoholu či užitím jiné drogy. Do sociální úrovně spadají faktory jako společenský status rodiny, rasová příslušnost, úroveň sociální zajištěnosti, prostředí, ve kterém jedinec žije a další specifické faktory jako například rozpad rodiny.<sup>52</sup>

Mezi specifické faktory, které mohou ovlivnit vznik a vývoj závislosti u dětí a dospívajících se řadí především zvyky v rodině a vliv vrstevníků. U rodiny hraje důležitou roli především svoboda, kterou může mít dítě nadměrnou či naopak žádnou. Ani jeden z extrémů není dobře. Dále se na vzniku závislosti může podílet i styl výchovy, kdy se jedná například o přehnané ambice rodičů vůči dítěti či na druhé straně o příliš liberální a nedůslednou výchovu, kdy nejsou potomkovi dány jasné hranice a je ponechán sám sobě. Dalším faktorem mohou být i rodinné konflikty a problémy, které nemá snahu nikdo řešit, a tak jsou neustále oddalovány a opomíjeny. Kdykoli se pak mladistvý setká s nějakým obtížným problémem či úkolem, má tendenci jej obcházet a ponechávat nevyřešeným, tak jak se to naučil od rodičů. Následně se pak může stát, že mladý člověk začne tyto problémy, které už mu přerůstají přes hlavu, řešit alkoholem a jinými drogami, které však ve většině případů vedou k závislosti a k ještě větším potížím. K závislosti může vést i řešení nepříjemných emocí, studu či nadměrného pocitu viny alkoholem a jinými návykovými látkami.

Mezi další rizikové faktory se řadí vliv vrstevníků, přátel a party. Toto ovlivňování především u dospívajících jedinců je obrovské a tlak skupiny se uplatňuje mnoha způsoby. Většina se snaží svým vrstevníkům zalíbit, zapůsobit na ně a dosáhnout mezi nimi dobrého postavení, jelikož s takovou osobou se chce každý bavit a přátelit se s ní. Někteří dospívající jedinci udělají cokoli, aby se stali

---

<sup>52</sup> RADIMECKÝ, Josef a Kamil KALINA. *Bio-psycho-sociální model*. [online]. 2017. [cit. 12.2.2022]. Dostupné z: <https://www.detipatridomu.cz/respitnenihlidani/wp-content/uploads/2017/07/Drogy-biopsychosocialni-model-zavislosti.pdf>

členy dané skupiny. Avšak pokud tato skupina vyžaduje po jejích členech rizikové chování, mezi které může patřit právě konzumace a experimentování s různými návykovými látkami, stává se i toto klíčovým faktorem který může vést k závislosti.

## **2.6. Specifika zneužívání alkoholu u dětí a dospívajících/ Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách**

Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) je mezinárodní studie, která má za cíl hodnocení situace a vývoje v oblasti kouření, konzumace alkoholu a užívání nelegálních drog mezi patnáctiletými a šestnáctiletými studenty v evropských zemích. První studie proběhla již roku 1995 a od této doby se pravidelně uskutečňuje každé čtyři roky.

Nejnovější studie z roku 2019 se zúčastnilo 35 zemí, včetně České republiky. Anonymní dotazník vyplnilo téměř 100 000 studentů, přičemž jenom z České republiky bylo 6 602 dotazníků. Studie byla cílena na mládež narozenou v roce 2003, jednalo se tak o studenty devátých tříd základních škol a studenty prvních ročníků všech středních škol, včetně odpovídajících ročníků víceletých gymnázií.

Tato kapitola bude zaměřena především na konzumaci alkoholických nápojů u patnácti až šestnáctiletých studentů v České republice. ESPAD uvádí, že v roce 2019 95,1 % zúčastněných českých studentů již okusilo nějaký alkoholický nápoj a 62,7 % respondentů jej konzumovalo v posledních 30 dnech před vyplňováním dotazníků, což je nadprůměr v porovnání s ostatními zúčastněnými zeměmi. Celková konzumace alkoholu u evropských studentů je i tak dosti vysoká. Průměrně více než tři čtvrtiny (79 %) mladistvých mělo během svého života zkušenost s alkoholem a z toho v posledních 30 dnech konzumovalo alkohol průměrně 47 % zúčastněných.

Z toho vyplývá, že v České republice je prvotní konzumace alkoholu u mladistvých mnohem běžnější než například kouření cigaret (54 %) nebo vyzkoušení nějaké nelegální drogy (29,3 %). Zajímavostí je, že průměrný věk pro první zkušenosti s kouřením cigaret byl 12,9 let, kdežto u první zkušenosti



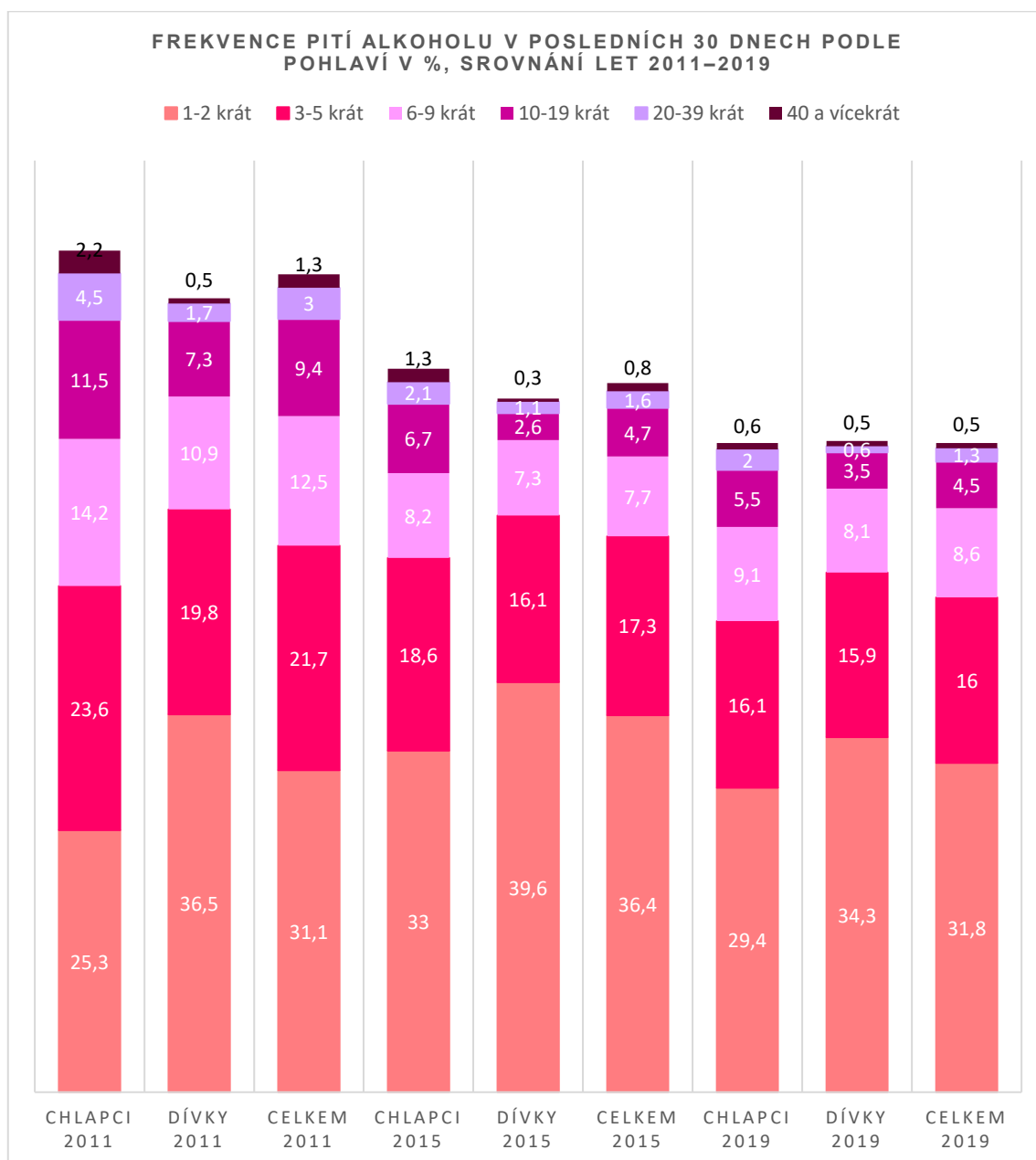
s alkoholem byl 13,1 let. Alkohol tak vyzkouší většina mladistvých, avšak o něco později než kouření cigaret. Na co je také nutno upozornit je to, že většina dotazovaných, kteří uvedli, že konzumovali alkohol v posledních 30 dnech si zakoupili alkohol v restauraci (41,5 %) či obchodě (41,3 %). Nákup alkoholu je však v České republice legální až od 18 let, a tak ve většině případů byl porušen zákaz prodeje alkoholických nápojů osobám mladším 18 let dle již zmiňovaného zákona č. 65/2017 Sb.

Pokud jde o srovnání konzumace alkoholu mezi dívkami a chlapci, je ve všech zúčastněných zemích průměrná zkušenost s alkoholem u dívek (78 %) i chlapců (79 %), téměř totožná. Co se České republiky týče, konzumovaly alkohol více dívky (96 %) než chlapci (94 %), avšak konzumace alkoholu v posledních 30 dnech byla vyrovnaná, chlapci i dívky byli na stejných 62,7 %. Dívky si také mnohem častěji obstarávaly alkohol v hospodě, baru či restauraci, kdežto chlapci zamířili spíše do supermarketů, večerek či benzinek.

Graf č. 3 znázorňuje frekvenci konzumace alkoholu českou mládeží. Konkrétně vykresluje graf srovnání frekvence pití alkoholu v posledních 30 dnech dle pohlaví a celkem. Co je znatelné na první pohled, je pokles celkové konzumace alkoholu v posledních 30 dnech, kdy v roce 2011 uvedlo 79 % studentů z těch, kteří již měli zkušenost s alkoholem, že pili v posledních 30 dnech. O čtyři roky později, tedy v roce 2015 to bylo zhruba 68,5 % studentů. V roce 2019 toto číslo kleslo dokonce na již zmiňovaných 62,7 %. Od roku 2011 klesl i počet studentů, kteří konzumovali alkohol v posledních 30 dnech desetkrát a více.

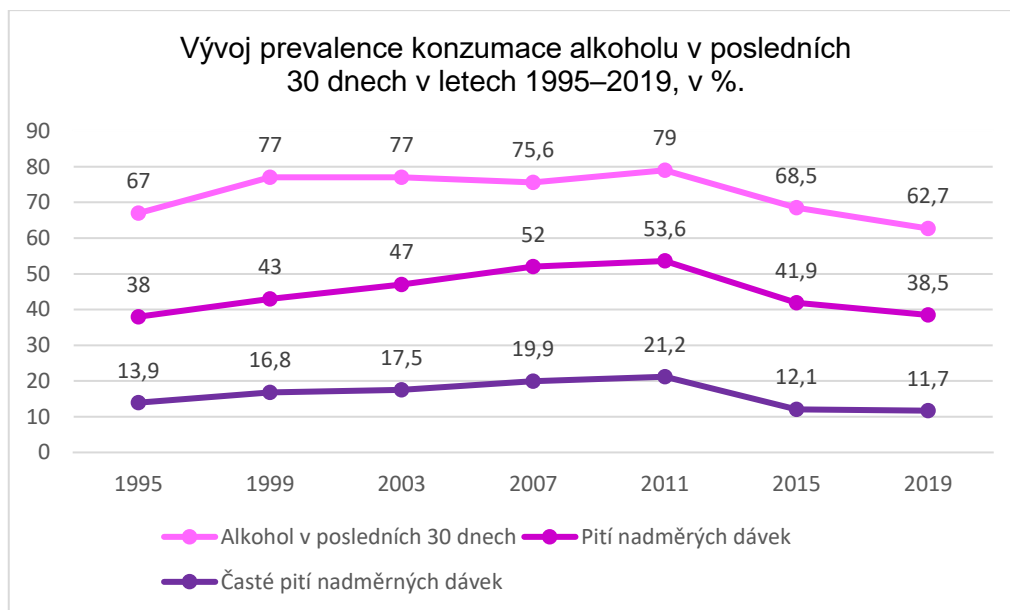
Důležité je také zmínit rizikové formy konzumace alkoholu u české mládeže, které jsou vyobrazeny na grafu č. 4. Za rizikovou konzumaci alkoholu se považuje časté pití nadměrných dávek alkoholických nápojů, definované jako pití 5 a více sklenic alkoholu při jedné příležitosti (přičemž 1 sklenici alkoholu odpovídá 0,5 litru piva, 0,2 litru vína, 0,5 litru cideru, 0,33 litru alkopops či 4 cl destilátu) a zkušenost s opilostí (kdy měl respondent problémy s chůzí, mluvením, zvracel či si nepamatoval, co se danou chvílí stalo). Takovéto pití nadměrných dávek alkoholu alespoň jednou za poslední měsíc uvedlo v roce 2019 celkem 28,5 % studentů. Opakované časté pití 5 a více sklenic, tedy konzumace nadměrných dávek alkoholu třikrát a více za posledních 30 dnů uvedlo 11,7 % šestnáctiletých.

Přičemž konzumaci nadměrných dávek alkoholu při jedné příležitosti i časté opakování tohoto rizikového pití uvádí spíše chlapci a zejména studenti odborných učilišť. I přesto, že jsou tato čísla dosti vysoká na grafu lze vyzorovat klesající trend této rizikové konzumace.



Graf č. 3

Zdroj: The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. [www.espad.org](http://www.espad.org) [online]. [cit. 03.11.2021]. Dostupné z: <http://www.espad.org/>



Graf č. 4

Zdroj: The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. [www.espad.org](http://www.espad.org) [online]. [cit. 03.11.2021]. Dostupné z: <http://www.espad.org/>

## 2.7. Rizika a sociální důsledky užívání alkoholu se zaměřením na specifickou skupinu mládeže

Důsledky alkoholové závislosti byly již popsány v kapitole 1.4.4. a platí jak pro dospělé jedince, tak mládež. Avšak u dětí mohou tyto důsledky nastat mnohem rychleji a v horší podobě, jelikož jejich organismus ještě není zcela vyvinutý. Organismus ve vývoji alkohol špatně odbourává, a tak u mladistvých dochází mnohem častěji k otravám alkoholem, které mohou mít fatální následky. Platí zde také to, že čím dříve dítě alkohol okusí, tím horší mohou být následky a větší šance na utvoření závislosti.

Nezletilí, kteří konzumují alkohol pravidelně mají horší paměť, problémy s učením a později mohou čelit i těžšímu pracovnímu uplatnění. Alkohol také snižuje sebekontrolu a může stupňovat agresivitu a zesilovat prožívané emoce. Není výjimkou, že se podnapilá mládež dopouští vandalizmu a jiné protiprávní činnosti. Bohužel se u podnapilých mladých jedinců zvyšuje i riziko sexuálního zneužití, nechtěného otěhotnění či sebepoškozování. Už při malém množství požitého alkoholu může u mládeže dojít k výraznému zkreslení vnímání,

vedoucímu k možnému přecenění sil a touze více riskovat. Riziko vzniku zranění se tak u nezletilých v podnapilém stavu mnohonásobně zvyšuje.

Taktéž roste riziko pozdějšího přechodu na „tvrdé drogy“. Alkohol, marihuana či tabák jsou označovány za takzvané průchozí drogy (anglicky „gateway drugs“), tedy látky, které tvoří předstupeň k užívání jiných, ještě nebezpečnějších drog. Proto je pití alkoholu u mládeže důležitým signálem rizika možného pozdějšího přechodu k ilegálním drogám. Pozoruhodná studie autorů Kandel a spol. z roku 1992, která se zabývala pozorováním sestavy 1160 osob ve věku od 15 do 35 let, měla značný přínos k tomuto tématu. Na základě nízkého věku, kdy zneužívání alkoholu a tabáku začínalo, a frekvence zneužívání se autorům poměrně spolehlivě dařilo odhadnout pozdější zneužívání nelegálních látek. Podle autorů je proto důležité alespoň oddálit zneužívání alkoholu a tabáku u dětí a dospívajících.<sup>53</sup>

## 2.8. Léčba závislosti na alkoholu

V předchozích kapitolách již byly popsány problematické změny organismu, k nimž dochází v důsledku zneužívání alkoholu. Pokud se ze zneužívání stane chorobná závislost, kterou dotyčný již není schopen zvládnout sám, přichází na řadu léčba. Cílem léčby však není vyléčení chorobného stavu, ale dosažení stavu, kdy pacient dlouhodobě a důsledně abstinuje, tedy nekonzumuje alkohol již vůbec.

Léčba alkoholismu je velmi obtížná a bez pomoci odborníků prakticky nemožná. Celkově může léčba závislosti na alkoholu probíhat ambulantně nebo rezidenčně. U ambulantní péče se jedná o léčbu, kdy klient dochází pravidelně do zařízení typu ordinace psychiatra či adiktologická ambulance na předem domluvenou terapii. Rezidenční neboli pobytová léčba zahrnuje detoxifikace,

---

<sup>53</sup> NEŠPOR, Karel a Ladislav Csémy. *Souvislosti mezi alkoholem a jinými návykovými látkami. Důsledky pro prevenci i léčbu*. Praha: Sportpropag pro MZ ČR, 1999. Google [online]. [cit. 1.12.2021]. Dostupné z: [https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwixgYya4ov0AhXGCewKHc\\_bDXcQFnoECAIQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.drnespor.eu%2fat11w.doc&usq=AOvVaw2GKIXITxXRxmKyKXzAsbWn](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwixgYya4ov0AhXGCewKHc_bDXcQFnoECAIQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.drnespor.eu%2Fat11w.doc&usq=AOvVaw2GKIXITxXRxmKyKXzAsbWn)

krátkodobou a střednědobou léčbu v psychiatrických nemocnicích, terapeutické komunity. Současně se ještě tyto dva typy léčby dělí dle provozovatele na státní zdravotnická zařízení, kde jsou služby hrazeny ze zdravotního pojištění a soukromé praxe psychiatrů, psychologů a psychoterapeutů, kde jsou zpravidla konzultace hrazeny přímo klientem.<sup>54</sup>

Rozpoznat návykový problém u dítěte nebývá na první pohled jednoduché. Existují však určité příznaky nejvyšší závažnosti, které když jsou u dítěte vyzorovány, je nutné si při nejmenším promluvit s potomkem či se přímo poradit s odborníkem. Mezi tyto příznaky patří to, že dítě přizná užívání drog, o užívání alkoholu vás informují jeho spolužáci, učitelé, sousedé či jiné osoby, mladistvý vykazuje známky ovlivnění návykovou látkou či má přímo příznaky závislosti. Signálem problému mohou být i útky z domova, krádeže ve třídě či domácnosti nebo přátelé a známí dítěte, kteří nadměrně pijí alkohol.

U léčby mládeže hraje důležitou roli především rodič, který rozhodne o jeho léčení. Pokud se tedy problém objeví, je lepší se o něm dozvědět co nejdříve, jelikož léčba počínajících závislostí bývá podstatně snazší i účinnější. U léčby závislosti mládeže se zpravidla využívá více léčebných postupů souběžně. Ještě před léčbou by však mělo proběhnout důkladné vyšetření mladistvého a sestavení individuálního léčebného plánu, který je konzultován s rodiči. Podpora nejbližšího okolí a rodinné terapie bývají velice významné. Avšak ne každý mladý člověk má podporující a starostlivou rodinu. Ještě větší potíže pak můžou nastat, když jsou i rodiče závislí na alkoholu a sami si to nedokážou přiznat.

V České republice není příliš mnoho zařízení, která se specializují přímo na léčbu závislosti u mládeže, avšak jako příklad lze uvést Adiktologickou ambulanci pro děti a dospívající v Praze.

## **2.9. Prevence**

Prevence je velmi důležité, avšak podceňované téma. U dětí a mládeže by prevenci závislosti na drogách měla zajišťovat především rodina, škola a veřejná média. Rodiče sice nemohou dopodrobna kontrolovat s kým se jejich potomek

---

<sup>54</sup> Závislost na alkoholu: léčba | NZIP. *NZIP – Národní zdravotnický informační portál* [online]. [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/775-zavislost-na-alkoholu-lecba>

stýká, ale pokud budou společně komunikovat a zajímat se o své děti, mnohému se dá předejít. Značně může nezletilé ovlivnit i lokalita, ve které vyrůstají. K nadprůměrně rizikovým oblastem, co se závislosti na návykových látkách týče, jsou obecně řazena velká města jako Praha, dále pak oblast severních Čech a severní Morava. Avšak v dnešní době ani venkov není zcela bezpečný. Do prevence by se zřejmě dal zahrnout i výběr brigády či budoucího zaměstnání, jelikož u některých povolání je sklon ke konzumaci alkoholu větší než u jiných. Příkladem takového zaměstnání může být třeba barman/barmanka.

Celkově by se prevence dala rozdělit na primární, sekundární a terciální.<sup>55</sup> Cílem primární prevence je předcházení nemoci, ještě předtím, než vůbec vznikne. Jde tak tedy o předcházení užívání návykových látek, nebo alespoň o oddálení jejich užívání do pozdějšího věku, kdy už je organismus dospívajícího jedince relativně odolnější. Důležitým cílem je také omezení nebo zastavení experimentování s návykovými látkami, a předcházení škodám na tělesném a duševním zdraví. Mezi primární prevenci závislosti na alkoholu by se dala zařadit především výchova v rodině a ve škole. Do této kategorie prevence by mohla spadat i cena alkoholu (vyšší cena = menší dostupnost), omezení reklamy na alkoholické nápoje či omezení prodeje těchto produktů, například pouze ve speciálních prodejnách.

Sekundární prevence se realizuje až po rozvinutí nemoci, avšak ještě předtím, než nemoc způsobí škody. Cílem je tedy včasné podchycení a zahájení léčby alkoholismu. Tuto prevenci lze tedy chápat jako jakousi léčebnou intervenci, která zabraňuje přetrvání a rozvoji závislosti u lidí, kteří mají sklony k pravidelné rizikové konzumaci, či se nachází v počátečních fázích závislosti.

Cílem terciální prevence je předcházení dalším škodám a minimalizace následků zapříčiněných závislostí. Tato prevence zahrnuje práci se závislými, také s jejich rodinami, a především lékaři a odborníky.

---

<sup>55</sup> NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X. s.133.

### **2.9.1. Prevence v rodině dle věku dítěte**

Již v období před narozením dítěte může alkohol značně poškodit jeho organismus. Závisí tak především na tělesném i duševním zdraví matky, která by se měla vyhybat jak alkoholu, tak jiným návykovým látkám.

Matka však hraje velice důležitou roli i u novorozenců a kojenců (dítě do 1 roku života). Psychiatr Karel Nešpor poukazuje ve své knize *Vaše děti a návykové látky* na důležitost péče o dítě v tomto věku. Jedná se především o šetrný porod, kojení, častý fyzický kontakt a bezpečné prostředí. Také je důležité pohotově a citlivě reagovat na potřeby dítěte a komunikace s matkou. Dobře prožité první roky na tomto světě dávají pevný podklad pro prožití celého života. Takto opečovávané děti bývají méně často smutné, agresivní, dokáží navazovat hlubší citové vazby a je u nich menší riziko páchání trestné činnosti a problémů s návykovými látkami v pozdějších letech. Lépe se i učí a jsou celkově zdravější, protože jejich organismus nebyl v brzkém dětství vystavován chronickému stresu.

V období batolecím (1 až 3 let) je prevence proti návykovým látkám stále velmi nspecifická. Platí tak tedy to samé, co u kojenců. Rodiče by měli být velice trpěliví a pomalu nastavovat dítěti určité hranice co smí a nesmí. Batole by mělo vyrůstat v dostatečně podnětově bohatém prostředí a zároveň by se měly posilovat vazby dítěte k otci a dalším členům rodiny.

V předškolním věku (3 až 6 let) jsou děti obzvláště náchylné k otravám, ke kterým dochází již po požití malých dávek alkoholu či léků. Proto by rodiče měli tyto dětem škodlivé látky velmi dobře zabezpečit. Děti by se měly naučit, že zdraví a jejich celková ochrana jsou velice důležité.

V mladším školním věku (6 až 12 let) dále pokračuje nspecifikovaná prevence jako vysvětlování, jak si chránit zdraví, budování důvěry ohledně svěřování se rodičům či jinému dospělému s nebezpečím, které dítě vnímá jako ohrožení a tak dále. Taktéž je však důležité začít i se specifickou prevencí, která bere v potaz konkrétní návyková rizika, s nimiž se může školák setkat. Jde především o zdůrazňování škodlivosti alkoholických nápojů, tabáku a jiných drog. Neméně důležité jsou i jasné a zdůvodněné zákazy týkající se těchto návykových

látek. V České republice bohužel takto mladí lidé s těmito látkami experimentují a ojediněle se objevuje i závislost.

Dospívání (12 až 20 let) je vcelku rozsáhlé životní období, kde zřejmě bude značný rozdíl mezi chováním dvanáctiletého dítěte a dvacetiletého člověka, avšak i zde jsou určité zásady a postupy prevence, které jsou pro celé období dospívání společné. Mezi nejrizikovější činitele, co se užívání alkoholu a jiných návykových látek týče, se řadí především přátelé a vrstevníci dotyčného mladistvého. Tento okruh přátel, který pravidelně a rizikově užívá alkohol, může velice snadno nepříznivě ovlivnit i další jedince ze skupiny. Rodiče by tedy měli podporovat své dítě v hledání dobrých přátel, vhodných zálib a vytvoření zdravých návyků. Avšak zároveň by na něj neměli vytvářet velký tlak a klást vysoké nároky, které dítě nedokáže splnit, jelikož to by mohlo vést k velkému stresu a zvýšenému riziku konzumace alkoholu s cílem uvolnění se a odreagování. To by následně velice snadno mohlo přerůst až k závislosti na alkoholu, což je rozhodně nežádoucí. Rodiče by měli být nápomocní i ve výběru školy a budoucího povolání, jelikož i to mladému člověku může působit velký stres, který by potenciálně mohl vést až k závislosti. Zároveň by měli být schopni naslouchat mladistvému a být ochotni s ním probrat důležité otázky, nejen v oblasti návykových látek. Dospívání je tedy velice obtížné jak pro mládež, tak i pro rodiče. Je to však velice důležité období, které může velkým dílem ovlivnit budoucnost mládeže, a tak je důležité jej nezanedbat.



## Závěr

V této práci byla podrobněji rozepsána určitá témata týkající se alkoholu a závislosti na něm, a to především ve spojení s rizikovou sociální skupinou – mládeží. Práce nejen teoreticky vykresluje nebezpečnou situaci v oblasti konzumace alkoholických nápojů nezletilými jedinci v České republice, ale je i podložena ověřenými daty, která prokazují že tato země patří k největším konzumentům alkoholu na světě.

Důležitým poznatkem empirického šetření, provedeného v rámci zpracování bakalářské práce, bylo prokázání nedostatků ochranných mechanismů online obchodů, které mají zabránit koupi alkoholických nápojů nezletilým. I když zde zůstává otázka, zda by nezkontroloval věk kupujícího kurýr přímo při předání balíku obsahující alkohol, pravděpodobnost, že doručovatel bude znát obsah zásilky je značně nízká, jelikož by mělo být zachované listovní tajemství. Muselo by se tak jednat o předem uzavřenou dohodu mezi prodejcem a dopravní společností, která by zavazovala kurýra zkontrolovat před předáním zásilky věk adresáta a v případě nezletilosti by byl nutný návrat balíku zpět prodávajícímu. Jelikož hlavním cílem všech společností je dosažení co největších zisků, a tedy i prodeje, dá se proto pochybovat o pečlivosti kontroly plnoletosti zákazníka, především pokud je zásilka placena předem.

Je však nutno podotknout, že všechny online obchody splnily zákonnou povinnost před prodejem alkoholických nápojů spotřebitele informovat o zákazu prodeje osobám mladším 18 let. Problém dostupnosti alkoholických nápojů nezletilým jedincům je tak možné vnímat především v dosti obecném zákonném vymezení. Jelikož legislativa (zákon č. 65/2017 Sb.) uvádí, že alkoholické nápoje lze prodávat prostřednictvím prostředku komunikace na dálku, pokud je vyloučen jejich prodej osobám mladším 18 let. Avšak neuvádí již konkrétní postup, jak toho dosáhnout. Převážná většina prodejců tak toto zamezení prodeje řeší vynucením aktivního přístupu nakupujícího, který pro úspěšný nákup musí zakliknutím příslušné volby potvrdit, že je starší 18 let. Skutečný věk nakupujícího však dál nijak ověřován není. Tento ochranný mechanismus lze velmi snadno překonat, a tak je riziko nákupu alkoholu prostřednictvím internetu nezletilou osobou značně

vysoké. Zvláště, když v současné době mohou i mladiství vlastnit platební kartu, která umožňuje platby na internetu.

Avšak příčinu nadměrné konzumace alkoholu u mládeže v České republice nelze hledat pouze ve snadném přístupu alkoholu na internetu. Dalo by se říci, že kladný vztah k alkoholu, je zakotven v české populaci již delší dobu. A tak i mládež přebírá určité vzory a omezující hranici 18 let, bere spíše jako doporučení než zákon, při jehož porušení hrozí sankce.

Ovšem, co lze jednoznačně označit jako pozitivní, je značný pokles nezletilých, kteří konzumují alkohol rizikově, což vyplývá z výsledků Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách. Nicméně i nadále se jedná o dosti vysoká čísla v porovnání s ostatními evropskými zeměmi. Proto by měl být pohled české společnosti na konzumaci alkoholu rozhodně změněn. Alkohol by neměl být podceňován a jeho užívání mezi mladistvými tolerováno.

## Seznam použité literatury a zdrojů

### Monografie

1. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. Psyche (Grada). ISBN 978-80-247-2781-3.
2. HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-277-8.
3. HOSEK, Jan. *Sám proti alkoholu*. Praha: Grada, 1998. Psychologie pro každého. ISBN 80-7169-624-2.
4. NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY. *Léčba a prevence závislostí: příručka pro praxi*. Praha: Psychiatrické centrum, 1996. ISBN 80-85121-52-2.
5. NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X.
6. NEŠPOR, Karel a Václav DVOŘÁK. *Prevence trestné činnosti související s návykovými látkami*. Praha: Armex, 1998. ISBN 80-902283-9-9.
7. NEŠPOR, Karel. *Středoškoláci o drogách, alkoholu, kouření a lepších věcech*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-086-3.
8. NEŠPOR, Karel. *Týká se to i mne?: jak překonat problémy s alkoholem : (svépomocná příručka)*. Praha: Sportpropag, 1992. Fit in.
9. NEŠPOR, Karel. *Vaše děti a návykové látky*. Praha: Portál, 2001. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-515-6.
10. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník. 7., aktualiz. a rozš. vyd.* Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
11. SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.
12. SKÁLA, J. *Až na dno!?* Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1960.
13. URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. *Sociální deviace. 2., rozš. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-397-1.

## Zákonná úprava

1. Zákon č. 128/2000 Sb., *o obcích* v posledním znění
2. Zákon č. 65/2017 Sb., *o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek* v posledním znění
3. Zákon č. 218/2003 Sb., *o soudnictví ve věcech mládeže* v posledním znění
4. Zákon č. 262/2006 Sb., *zákoník práce* v posledním znění

## Seznam webových stránek a elektronických zdrojů

1. Český statistický úřad, Graf - Spotřeba alkoholických nápojů na 1 obyvatele v České republice. [online]. [cit. 20.01.2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/graf-spotreba-alkoholickych-napoju-na-1-obyvatele-v-ceske-republice>
2. Dopady kouření a alkoholu stojí miliardy. Pomocť má návrh na zvýšení spotřební daně - Revue pro sociální politiku a výzkum ☺. Revue pro sociální politiku a výzkum ☺ - [online]. [cit. 19.01.2022]. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/2019/07/naklady-spojene-se-zavislostmi-stoji-kazdorocne-desitky-miliard-poslanci-dnes-projednaji-navrh-na-zvyseni-spotrebni-dane-u-alkoholu-tabaku-a-vybranych-hazardnich-her-od-1-ledna-2020/>
3. Global status report on alcohol and health 2018. WHO | World Health Organization [online]. [cit. 20.01.2022]. Dostupné z: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565639>
4. HAVRÁNEK, Bohuslav, VÁCHA, Jaroslav, ed. *Slovník spisovného jazyka českého*. Praha: Academia, 1971. [online]. [cit. 24.01.2022]. Dostupné z: [https://ujc.avcr.cz/elektronicke-slovniky-a-zdroje/Slovník\\_spisovneho\\_jazyka\\_ceskeho.html](https://ujc.avcr.cz/elektronicke-slovniky-a-zdroje/Slovník_spisovneho_jazyka_ceskeho.html)
5. Health risks - Alcohol consumption - OECD Data. OECD Data [online]. [cit. 21.01.2022]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/healthrisk/alcohol-consumption.htm>
6. Home - drogy-info.cz [online]. [cit. 26.01.2022]. Dostupné z: [https://www.drogy-info.cz/data/obj\\_files/4609/583/Zaostreno\\_na\\_drogy\\_200703.pdf](https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/4609/583/Zaostreno_na_drogy_200703.pdf)

7. NEŠPOR, Karel a Ladislav Csémy. *Souvislosti mezi alkoholem a jinými návykovými látkami. Důsledky pro prevenci i léčbu*. Praha: Sportpropag pro MZ ČR, 1999. Google [online]. [cit. 1.12.2021]. Dostupné z: [https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwixgYya4ov0AhXGCewKHc\\_bDXcQFnoECAIQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.drnespor.eu%2fat11w.doc&usq=AOvVaw2GKIXITxXRxmKyKXzAsbWn](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwixgYya4ov0AhXGCewKHc_bDXcQFnoECAIQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.drnespor.eu%2Fat11w.doc&usq=AOvVaw2GKIXITxXRxmKyKXzAsbWn)
8. Prohlížeč | MKN-10 klasifikace. *Prohlížeč | MKN-10 klasifikace* [online]. [cit. 1.10.2021]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/>
9. Průměrný Rus už pije méně než průměrný Čech. Stoupá ale počet otrav domácí pálenkou — ČT24 — Česká televize. *ČT24 — Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR — Česká televize* [online]. [cit. 21.01.2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2973029-prumerny-rus-uz-pije-mene-nez-prumerny-cech-stoupa-ale-pocet-otrav-domaci-palenkou>
10. RADIMECKÝ, Josef a Kamil KALINA. *Bio-psycho-sociální model*. [online]. 2017. [cit. 12.2.2022]. Dostupné z: <https://www.detipatridomu.cz/respitnenihlidani/wp-content/uploads/2017/07/Drogy-biopsychosocialni-model-zavislosti.pdf>
11. Statistika nehodovosti - Policie České republiky. Úvodní strana - Policie České republiky [online]. [cit. 24.01.2022]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistika-nehodovosti-900835.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>
12. Test Radiožurnálu: nezletilý si objednal alkohol přes internet, všichni kurýři při předávce pochybili | iROZHLAS - spolehlivé zprávy. *iROZHLAS - spolehlivé a rychlé zprávy* [online]. [cit. 03.02.2022]. Dostupné z: [https://www.irozhlas.cz/ekonomika/rozvoz-alkoholu-mladistvi-nezletili-kosikcz-rohlikcz-tesco-e-shopy\\_1903100656\\_jgr](https://www.irozhlas.cz/ekonomika/rozvoz-alkoholu-mladistvi-nezletili-kosikcz-rohlikcz-tesco-e-shopy_1903100656_jgr)
13. The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. [www.espad.org](http://www.espad.org/) [online]. [cit. 03.11.2021]. Dostupné z: <http://www.espad.org/>
14. Závislost na alkoholu: léčba | NZIP. *NZIP – Národní zdravotnický informační portál* [online]. [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/775-zavislost-na-alkoholu-lecba>

## **Seznam grafů**

Graf č. 1 - Spotřeba alkoholických nápojů na 1 obyvatele v České republice, s. 27.

Graf č. 2 - Spotřeba čistého alkoholu na osobu v litrech, seřazení jednotlivých států, s. 30.

Graf č. 3 - Frekvence pití alkoholu v posledních 30 dnech podle pohlaví v %, srovnání let 2011–2019 (ESPAD), s. 50.

Graf č. 4 - Vývoj prevalence konzumace alkoholu v posledních 30 dnech v letech 1995–2019, v % (ESPAD), s. 51.